

Gordana Čupković
Filozofski fakultet
Obala kralja Petra Krešimira IV, 2
HR-23000 Zadar

STRUKTURA DVAJU GLAGOLJSKIH AMULETA

Rad se bavi analizom sredstava kojima se postiže uvjeravanje izrazom u dvama hrvatskoglagoljskim amuletima (jedan je nastao krajem 14. ili početkom 15. stoljeća na području sjeverne čakavštine, a drugi u 19. stoljeću na jednome od zadarskih otoka). Stilistička analiza (analiza u smislu povezivanja izraza i sadržaja od razine glasa do kompozicijske razine) tekstova s magijskom podlogom potkrepljuje neke opće spoznaje o odnosu jezika i mita i mjestu koje u mitskoj svijesti zauzima magija, otkriva tipične strukturne elemente magijsko-bajalačkoga iskaza i upućuje na različite tipove tekstova koji su tim iskazom ostvareni.

I.

Magijsko-bajalački tekstovi, koji su sastavni dio ostavštine hrvatskih glagoljaša, čuvaju (kako sadržajem tako i izrazom) arhetipsku, univerzalnu vjeru u moć riječi.¹ Riječi koja podjednako može služiti u iscjeliteljske i egzorcističke svrhe kao što može biti i u službi Zla. Riječju se, kao predmetom, ubija i

¹ »Tamo gde mi vidimo samo znak i neku sličnost znaka, za magijsku svest, i, tako reci, za magijsko čulno zapažanje, prisutan je, naprotiv, sam predmet. Samo tako se može razumeti 'vera' u magiju: ne samo da je magiji potrebno da veruje u dejstvenost sredstava čarolije, nego ona u tome što mi nazivamo samo sredstvom poseduje stvar kao takvu i neposredno je dokučuje. Ni reč ni ime ne označavaju i ne znače nešto, nego oni jesu i dejstvuju. Već pukoj čulnoj materiji od koje se gradi jezik, već svakom ispoljavanju ljudskog glasa kao takvog, svojstvena je osobita moć nad stvarima. Poznato je kako se kod primitivnih naroda brane od pretećih događaja i katastrofa pesmom, kricima i glasnim povicima i kako se time 'baje' protiv njih Tako se i povicima i grajom pokušavaju odagnati pomračenja Sunca i Meseca, žestoke oluje i nevreme. Međutim, prava mitsko-magijska snaga jezika ispoljava se tek tamo gde se javlja već u obliku jasno izraženog, artikulisanog glasa.« (Cassirer 1985-II:51). O odnosu mita i jezika vidi i u knjizi Alberta Cooka, *Mit i jezik*, a o prirodnoj motiviranosti jezičnog znaka u knjizi Gerarda Genettea *Mimologije*.

oživljuje, ozdravljuje i daje bolest.² Mitska svijest na kojoj se temelje brojne narodne predaje i zapisi očuvana je i u živu govoru današnjega čovjeka – u govoru koji kletve, psovke i vulgarizme prihvaća kao predmetnosti same, a ne kao arbitrarna sredstva afektacije, pa su brojne riječi i dalje tabu, a proces stvaranja eufemizama stalno je aktualan.³ Magična moć riječi, otkrivena analoškom vezom ili doživljajem potpune istosti misli, govora i stvari⁴, funkcionalna kako u prvobitnim ljudskim zajednicama (od američkih do afričkih i austral-skih domorodačkih plemena)⁵, tako i u drevnim civilizacijama Istoka i Zapada⁶, našla je u kršćanstvu svoje biblijsko posvećenje.⁷

Otkrivanje predmetnosti u izrečenome etimolozima je područje znanstvenoga rada, a magovima, vračevima i egzorcistima, sredstvo je manipulacije masama u svrhe održavanja i manifestiranja vlastite moći. Bajalačko liječenje,

² »Za mišljenje primitivnih naroda, nesreća koja je zadesila zemlju, povreda koju čovjek sebi nanosi, pa i bolest i smrt, nikad nisu 'slučajni' događaji, nego njihovi pravi uzroci leže u magijskim dejstvima.« (Cassirer 1985-II:58). Učinkovitost teurgije i konkretnoga bajalaštva pri izlječenju vezana je uz mitsku svijest prema kojoj »bolest od koje neki čovjek pati nikad nije proces koji se pod empirijski poznatim i empirijskim opštim uslovima odigrava u njegovom telu, nego je to demon koji je ovladao njime. A naglasak tu nije stavljen na animističko nego na supstancijalno shvatanje, jer se bolest može shvatiti koliko kao živo demonsko biće toliko i kao neka vrst stranog tela, koje je prodrlo u čoveka.« (Cassirer 1985-II:67–68).

³ »Kletva je, naime, kao svjesno zaklinjanje, isprva znak vjerovanja u božansku prisutnost koja djeluje i u najtričavijim sitnicama. Kletvi daje njenu grešnu draž samo osjećaj da ona zaista izaziva nebo. Kad je u kasnijim razdobljima nestala svaka svijest o zaklinjanju i svaki strah od učinka kletve, spalo je značenje kletve do obične surovosti.« (Huizinga 1991:150).

⁴ Cassirer ističe kako na najnižemu, mimičnom stupnju razvoja jezičnih oblika (stupanj koji prethodi analoškomu i simboličnom) »još ne postoji istinska tenzija između jezičkog "znaka" i onog sadržaja opažanja na koji se on odnosi, već to dvoje, štaviše, teže da se utope jedno u drugom i da se uzajamno podudare. Znak, kao mimički znak, pokušava da u svom obliku neposredno izrazi sadržaj, da ga, tako reći, unese u sebe i apsorbira. Tek postepeno tu nastupa udaljšavanje, rastuća diferencijacija: i posredstvom nje se tek i postiže osnovni karakteristični fenomen govora, razdvajanje glasa i značenja.« (Cassirer 1985-II:225).

⁵ V. knjigu: *Mitologija : ilustrirana enciklopedija*, priredili Richard Cavendish i Trevor O. Ling, ili knjigu Marie-Madeleine Davy, *Enciklopedija mistika*.

⁶ »Za religiju Vede duhovna snaga reči predstavlja jedan od osnovnih motiva iz kojih se ona budi: sveta reč je ono što u upotrebi znalca, sveštenika, postaje gospodar nad svim bivstvom, nad bogovima i ljudima. Već se u Rigvedi gospodar reči poistovećuje sa silom koja sve odražava, sa Somom, i označava kao onaj ko ima moć da zapoveda nad svim. Jer u osnovi ljudskog govora, koji nastaje i nestaje, leži večan i neprolazan govor, nebeska Vak.« (Cassirer 1985-I:62).

⁷ Stvaranje svijeta (prema Knjizi Postanka, proslavljeno i Ivanovim veličanjem Slova), temelji se na uzročno-posljedičnoj vezi božje riječi i pojedinih njegovih elemenata. Filon je to sažeto interpretirao rečnikom: »Bog je rekao, i dogodilo se.« (Majorov 1982:53).

kao konkretan rezultat vjere u moć riječi te istjerivanje Zla, koje je proizišlo iz njega – kao manifestacija apstraktnoga (Zlo se, kao i Dobro, izražava uvijek posredstvom nečega drugog), nisu samo odrazi »primitivnih« sredina i obilježja vremena koja nisu popularizirala egzaktno medicinske metode, već su i stalno prisutna alternativa visoko razvijenoj medicini (koja i sama nemalen dio svoga rada temelji na placebo učinku).⁸ Proučavanjem semantike i smisla magijskih tekstova, kao varijante bajalaštva (osnovno sredstvo bajalačkoga izraza nije tekst, već govorena riječ), vraćamo se ishodištu jezika i misli, ishodištu koje je ostalo pohranjeno u jednoj od mnoštva kombinacija šifri ljudskoga genoma, pa se tako vraćamo i sebi samima, svojoj vlastitoj biti.

Opće spoznaje o odnosu jezika i mita i mjestu koje u mitskoj svijesti zauzima magija potkrijepit ćemo u ovome radu stilističkom analizom dvaju glagoljskih amuleta, proizišlih kako iz nazora kršćanskoga srednjovjekovlja tako i iz narodne, pretkršćanske predaje (stilističkom analizom u smislu povezivanja izraza i sadržaja od razine glasa do kompozicijske razine).⁹

Glagoljski magijski tekstovi svjedočanstva su egzorcističko-bajalačke djelatnosti naših predaka od vremena srednjega vijeka (najstariji očuvani tekstovi dolaze nam iz 14. st.), kad je ona bila cijenjena vještina, pa i obilježje svetosti¹⁰, sve do 19. st., kad glagoljska pismenost, glede paleografskih obi-

⁸ »Etimologija reči *placebo* je stara, pošto je njena upotreba u početku bila religijska (od latinskog *placere*, dopadati se, biti prijatan: *placebo* – dopašću se). [...] U medicini se upotrebljava da označi postupak koji "ima za cilj da neutrališe sve što je u lečenju biološko i farmakološko kako bi se medikamentna podloga koristila samo u njenoj ulozi ili funkciji označitelja".« (Porot 1990:480) »Placebo je termin (uveden u medicinu početkom XIX. st.) koji označava da neko sredstvo ili postupak bolesnika više zadovoljava nego što liječi. I danas se smatra da je djelovanje nekog lijeka djelomice uvjetovano placeboom što lijepo karakterizira ova rečenica: »Povijest medicinske terapije je uvelike povijest placebo-učinka.«, *Medicinski leksikon*, gl. ur. Ivo Padovan, 1992:678.

⁹ Hercigonja među prvima uočava osebujnu književnu vrijednost egzorcističkih zapisa i bajalica kao ostataka »rituala zaklinjanja [koji] terapiju i izlječenje uzročno [povezuje s izrazom] čija struktura na raznim razinama povezuje značajke žive i precizne rečenice usmene proze i staroslovjenštine liturgičkih i ritualnih i molitvenih tekstova« (Hercigonja 1975:139).

¹⁰ Egzorcističkim vještinama učili su se, redovnom izobrazbom u dječjačkoj dobi, budući popovi gtagoljaši. Jedan od svetih redova (III.) bio je red »zaklinjavaca ili ekšorčista«, o kojem Strohal piše: »Kada daje biskup žaknu treći red, daje mu u ruke knjige, govoreći: "Vazmite i da bude znamenana voda od toga govorenja; da vi to morete popraviti, vazmite i imijte oblast zvrh katikumeni i skrčenih i nemoćnih!" Zadaća žakna u trećem redu (zaklinjavca ili ekšorčista) bijaše zaklinjati i izgoniti đavle iz čovjeka, da uzmogne primiti tijelo božje, košto i obavljati druga zaklinjanja.« (Strohal 1915:19–20). Zastrašen i praznovjeran srednjovjekovni čovjek uvjeren je u snagu Sotone kao što je uvjeren u snagu Sotonina protivnika: »U tome se sastoji svekoliko nerazlučivo dvojstvo crne i bijele magije čiji proizvod općenito prosti puk ne može razabrati. To je antitetički par Salomuna Čarobnjaka i Salomuna Mudraca. [...] Srednjovjekovno čovječanstvo puno je opsjednutih nesretnih žrtava Sotone koji

lježja, doživljava krajnju točku nazadovanja i kad magijski tekstovi, koji se i u 19. st. oslanjaju na duhovnu atmosferu srednjega vijeka, bivaju otisnuti na margine društva. Među takvim tekstovima ima i onih koji su skladom izraza i sadržaja, načinom komponiranja građe i samom građom prava umjetnička djela pučke književnosti, umjetnička djela velikoga stupnja izvornosti i originalnosti. S pravom ih naši autori, prvenstveno Hercigonja (1975¹¹), izdvajaju kao zasebnu srednjovjekovnu književnu vrstu. Književnu vrstu koju možemo definirati kao retorički amalgam prenja, vizije, apokrifa i nekih dramskih oblika. Retoričnost kao bitna odlika zaklinjalačkoga izraza osobito je dobro proučavana u takvim tekstovima usmene književnosti.¹² Podvrsta egzorcističkih tekstova (tekstova kojima je namjena izgonom vraga ili bolesti, jednom riječju Zla, priskrbiti adresatu božju ili svetačku zaštitu koja će mu donijeti zdravlje i duhovne boljitke, čak i materijalno olakšati život, zapisi su koje nazivamo amuletima i koji se kao amajlice nose sa sobom, ili se, ovisno o konkretnoj namjeni, pohranjuju na neko mjesto u kući, na polju ili grobu.¹³

II.

Glagoljski amulet iz 15. stoljeća (ili s kraja 14. i početka 15. stoljeća), koji se čuva u Vatikanskoj knjižnici pod signaturom Cod. Vaticano Slavo 11, i glagoljski amulet iz 19. stoljeća, pohranjen u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti kao rukopis IVa 80/26, u dosadanjoj literaturi uglavnom su tretirani kao tekstovne inačice, čija je okosnica apokrifna priča o svetome Sisinu i njegovu bratu, te o svetom Mihovilu, koji se bore protiv ženskoga demona – vještice. Opisujući taj rukopis Vjekoslav Štefanić zadržava se na sadržajnoj razini, na razini pripovjedačkoga u tekstu, pa kaže kako je amulet IVa 80/26 »kasni prijepis srednjovjekovnog teksta«. ¹⁴ U sličnom duhu Marija Pantelić amulet iz 15. stoljeća imenuje amuletom »tipa Sisin i Mihael«¹⁵,

se uvukao u njihovo tijelo, ili pak ljudi koje su opčinili čarobnjaci. Jedino ih sveci mogu izbaviti, prisiliti njihove progonitelje da ih ostave na miru. Egzorcizam je glavna zadaća svetaca.« (Le Goff 1998:222–223)

¹¹ U svojoj *Srednjovjekovnoj književnosti* smješta ih u odjeljak pod nazivom »egzorcizmi, magijski zapisi, napuci za liječenje« (Hercigonja 1975:139).

¹² Poznata je Ciceronova izjava kako je »rječitost oružje, a govorenje boj« (Šrepel 1899:71). Stipe Botica »basme (zaklinjanja)« zajedno sa zdravicom, brojalicom i brzalicom, rugalicom i (samo)hvalom karakterizira kao oblik »usmenoknjiževnog govorenja [kojemu je cilj] uvjeriti nekoga u nešto, kazati neke sadržaje takvim govornim umijećem da se pridobije slušatelj i da se tekstom postignu željeni učinci« (Botica 1995:261). O vezi glagoljskih amuleta s usmenom književnošću v. Bošković-Stulli 1978:76–78.

¹³ O vrstama i karakteristikama amuleta vidi Eliade 1987:243–246.

¹⁴ Štefanić 1969-I:175.

¹⁵ Pantelić 1973:161.

stavljajući ga tako pod nazivnik samo jednoga njegova sadržajnog dijela. Baveći se isključivo sadržajnom analizom amuleta, a ne i načinom iznošenja i načinom funkcioniranja sadržaja u tekstu, ta autorica sve rukopise iz Arhiva HAZU koji u magijskim formulama imaju i apokrifnu priču o sv. Sisinu i arhanđelu Mihovilu (uz tekst IVa 80/26 to su i tekstovi IVa 80/17 te IVa 80/41) smatra prijepisima predložka iz 15. stoljeća, u kojima je »stoljetnim prepisivanjem [...] sadržaj izmiješan, a imena iskrivljena«. ¹⁶ Pri tome ne odvađa rukopis IVa 80/17, koji je zapravo dio bilježnice s crkvenim koledarijem, u kojoj se na stranicama 8a–12a nalazi magijski tekst, iza kojega slijedi pjesma o Tri kralja uz još neke tekstove, čak i dva kratka zaklinjalačka odlomka. ¹⁷ Taj rukopis opisuje i Milčetić¹⁸, kojemu je očito jasno kako postoji više vrsta magijskih zapisa, pa govoreći o amuletu iz 15. stoljeća navodi mišljenje Dobrovškoga kako su egzorcističke formule u tome amuletu izvađene iz »glagoljskog rituala«¹⁹, iz čega se lijepo da zaključiti kako postoje magijski tekstovi – formulaični obrasci, potencijalni predlošci za nastanak konkretnih amuleta, koji su onda, bez obzira na podudarnost sadržaja, nešto sasvim drugo.

Sadržajno podudaran s tim tekstovima jest i magijski zapis u rukopisu IVa 80/41. Radi se o dijelu bilježnice s 15 redaka bajalačkoga teksta (od *vraga goneći do ka si sestri našoj dicu poždrila*)²⁰. Sve to pokazuje kako je potrebno napraviti sustavnu i preciznu klasifikaciju hrvatskih glagoljskih magijskih (egzorcističko-bajalačkih) tekstova, u što ovdje nećemo ulaziti. Na ovome mjestu ističemo kako magijski dijelovi rukopisnih bilježnica ne mogu biti amuleti, već samo predlošci za njihovu izradu. Predlošci koje – kako bi postali konkretni ostvaraji: amuleti s točno određenom svrhom – tek treba prepisati na poseban papir i adresirati na način da se na mjesta predviđena predloškom upiše ime osobe ili osoba kojima se magijska zaštita namjenjuje, a koje mi zovemo *adresati*. Sadržaj obrasca IVa 80/17 sastavljača amuleta upućuje na izbor, ovisno o tome želi li se tekst-ostvaraj namijeniti muškoj ili ženskoj osobi:

i nikomu rodu kuće negove oko e
ž[e]nska reče s[e] kuće, ne, 9:3–4,
od ovoga službenika reci kako mu | e
ime o[li] muško o[li] žensko, 11:4–5.

¹⁶ »Dva su glagoljska rukopisa u Arhivu JAZU sign IVa 80/17 od ruke primitivnog seljačkog pisara Mate Puhova iz Sali na Dugom otoku iz početka 19. st. Stoljetnim prepisivanjem u njima je redosljed sadržaja izmiješan, a imena iskrivljena. Ipak se mogu uočiti detalji koji povezuju tri hrvatska glagoljska amuleta, kojima su zajedničke legende, egzorcizmi i oracije.« (Pantelić 1973:190).

¹⁷ V. opis teksta u knjizi Štefanić 1970-II:233–235.

¹⁸ Milčetić 1911:280.

¹⁹ Milčetić 1911:201.

²⁰ Opis teksta v. u knjizi Štefanić 1970-II:232–233.

Rukopisi u Arhivu HAZU (IVa 80/26, IVa 80/17 i IVa 80/41) djelo su istoga pisara, kojega Štefanić identificira kao Matu Puhova iz Sali²¹, i samo pri njihovoj usporedbi možemo govoriti o inačicama²², odnosno o prijepisima nekoga pretpostavljenog predloška. Teško da je taj predložak amulet iz 15. stoljeća, koji je i sam nastao prema nekom predlošku, jer spomenuti tekstovi specifično prerađuju odnosno transformiraju samo dio njegova sadržaja. U nastavku ćemo uspoređivati samo istovrsne tekstove, amulete: Cod. Vaticano Slavo 11 (tekst I.) i IVa 80/26 (tekst II.). Detaljnom analizom sadržajnih jedinica dvaju amuleta te pronalaženjem u njima strukturalnih elemenata magijsko-bajalačkoga iskaza, iskaza kojemu je glavna svrha *riječju djelovati*, što se postiže više izrazom no sadržajem, želimo ukazati na dva različita načina strukturiranja bajalačkih tekstova, na dva različita tipa teksta koji svaki na svoj način ostvaruju svoju magijsku svrhu.

Tekst I. pisan je na velikome komadu pergamene veličine 55,5 × 27,5 cm²³ discipliniranim starim hrvatskoglagoljskim uglatim poluustavom iz doba prijelaza s 14. na 15. stoljeće.²⁴ Tekst II., prema Milčetićeveu opisu, jest »dvo-list na neobrađenoj koži«. ²⁵ Dulji list sastoji se od dva spojena (prilijepljena) lista i dimenzije su mu 50 × 19,2 cm, dok su dimenzije kraćega lista 28,4 × 19,2 cm.²⁶ Tekst je pisan nepovezanim, razvedenim, krupnim slovima za koje Štefanić ističe kako su »između ustavnog i pravog kurzivnog četverolinijskog pisma pa bi ga čovjek najradije nazvao polukurzivnim pismom ili ruskim terminom skoropis«²⁷. Autor amuleta među posljednjim je izdancima sjevernodalmatinske škole²⁸, njegova kvrgava, nakrivljena i krupna slova pisana teškom težačkom rukom ostavljaju dojam izrazito primitivna, nevješta pisanja i žalosna su slika završnoga stadija propadanja pisma koje je stvoreno kako bi dostojno prenosilo Riječ Božju svemu slavenskomu svijetu, i koje je Riječju i posvećeno.²⁹

²¹ Štefanić 1969:175.

²² Inačice u smislu varijanti o kojima govori Hamm uspoređujući različite prijepise/prijeводе knjige o Jobu u članku »Varijante u prijepisima hrvatskih glagoljaša«, 1953.

²³ Podatak iz članka Pantelić 1973:167.

²⁴ O jeziku i pismu teksta pregledno se i sažeto govori se u članku Pantelić 1973.

²⁵ Milčetić 1911:283.

²⁶ Milčetić dalje kaže da je zapis »dosta zamrljan, osobito na čistoj strani, a imadijaše, kada bi se složio, oblik male osmine. Čini se, da se zamatao. Ovi se zapisi upotrebljavahu za muškarce i za žene.« (Milčetić 1911:283).

²⁷ Štefanić 1969:19.

²⁸ O paleografskim obilježjima te škole v. Štefanić 1969:19.

²⁹ Jezično, tekst je odraz živoga čakavskog govora s dosta arhaizama, ali i s pokojom inovacijom. Od inovacija najviše se ističe adrijatizam u primjerima, prilično nedosljedno provedene delabijalizacije dočetnoga nazala; protetsko *j* ispred *i*: *jimenom*

Usporedbom dimenzija dvaju tekstova, kao i usporedbom njihovih rukopisa, vidljivo je kako je tekst II. dosta kraći, najbolje se to uočava u transliteraciji: tekst I. ima 5,5 tiskanih kartica, a tekst II. samo 2,5. Iako upola kraći, tekst II. ima sadržajnih jedinica kojih nema u tekstu I., što najbolje demantira tvrdnju kako se radi samo o prijepisu s izmiješanim redoslijedom sadržajnih jedinica. Sadržajne jedinice teksta II. prikazat ćemo tablicom, iz koje se vidi koliko njih ima svoj sadržajni i kompozicijski adekvat u tekstu I.

stupac	redak	podudarnost sa sadržajnim jedinicama teksta I.	podudarnost sa zaklinjalačkim formula- ma teksta I.	stupac	redak	podudarnost sa sadržajnim jedinicama teksta I.	podudarnost sa zaklinjalačkim formula- ma teksta I.
A	1–27 (braća u potrazi za vragom)	+	+	D	1–9 (zaklinjalačke formule)	+	+
	27–30 (završetak sukoba braća–vrag)	–	0		10 (<i>mliko divice Marije</i>)	–	+
B	1–5 (zaklinjalački zaziv)	+	+		11–13 (zaklinjalačke formule)	+	+
	5–6 (tri goruća mladića)	–	+		14–34 (zaklinjalačke formule)	–	0
	7–13 (zaklinjalačke formule)	+	+	E	1–8 (zaklinjalačke formule)	+	+
	13–17 (opis vještice)	–	0		9–29 (braća–sestra)	+	+
	18–33 (govor vještice)	+	+	F	1–8 (natpis uz amulet)	–	0
C	1–11 (nabrajanje imena)	–	+				
	12–24 (Mihovilovo zaklinjanje vještice)	+	+				
	24–33 (kraj duela vještica–Mihovil)	–	0				

Kombinacijom –0 označeni su sadržaji koje ima kraći tekst (tekst II.), a koji se u duljem tekstu (navodnome predlošku) uopće ne spominju; radi se o pet što kraćih što duljih cjelina, odnosno o 36 redaka teksta. Znak –+ označava neistovjetnost sadržaja, ali i podudaranje tipa teksta, bilo da se radi o pripovjedačkome dijelu ili je riječ o nabranjanju zaklinjalačkih formula; tri su takva dijela (oko 14 redaka). Znakovi ++ označavaju podudarnost (ne i potpunu istost) i sadržaja i načina njegova iznošenja: 9 cjelina (oko 83 retka). Samo u posljednjem navedenome slučaju možemo govoriti o inačicama. Osamdeset i tri retka teksta II. jedva da čine trećinu teksta I., a i takvu podudarnost treba umanjiti za pedesetak potpuno novih redaka teksta II. Vidljivo je kako je teza o istosti sadržaja dvaju amuleta samo površna ocjena nakon jednoga čitanja ili slušanja, kad se uspije popamtiti samo ono što je pripovjedačko, što ima logičan slijed u okviru veće sadržajne cjeline. Većinu sadržaja, barem teksta I., čini ono što je gotovo nemoguće upamtiti nakon jednoga čitanja ili slušanja, ono što se i za vrijeme čitanja/slušanja zahvaljujući posebnoj strukturiranosti sadržajnih elemenata ne dohvaća kao konvencionalni logično-pojmovni sadržaj. Različite načine komponiranja sadržaja svakoga amuleta pojedinačno koristit ćemo kako bismo uputili na nepodudarnost dviju struktura i potražili njihovu dubinsku, mitsku motiviranost.

III.

Sadržajne jedinice teksta I. čine linearno nizane zaklinjalačke formule nagomilane u cjeline, ritmički povezane stalno ponavljanom inicijalnom frazom (imenska riječ, glagol ili veznik) kao ritmičkim udarom, elementom

(D,6), *jima* (D,23–24), ili particip u liku *poždrao* (A,22), koji je odraz utjecaja susjednih štokavskih ikavskih govora. Govor je sustavno ikavski uz tek poneki ekavizam, kao rezultat utjecaja sjevernočakavskoga predloška tekstu ili kao odraz srednjočakavskih ikavsko-ekavskih govora, gdje se jat reflektira u *e* ispred dentala iza kojega slijedi neprednji vokal: *sedošē* (A,12). Opće čakavske karakteristike jesu *j < *d'*, skupina *šč*: *zaščiti* (D,24); množinski umetak *-ov-* i Gmn na suglasnik: *ditićev* (D,24–25), *konev* (A,9), *apoštolov* (B,4); prezenti tipa *davu* (C,9), *kredu* (C,9); promjena prednjega nazala *ę* u *a* iza *č*: *počahu* (B,30); primjeri jake vokalnosti, odnosno vokalizacije poluglasa u slabome položaju: *zala* (C,14), ili u prilogu mjesta *kade* (E,11 i dalje), koji je tipičan za sjeverozapadno čakavsko područje, ali i za govor otoka pred Zadrom (više u liku *kadi*, *s i < ě*); prijedlog *va* (A,30 i dalje), *v* (A,30 i dalje), ali i *u* (C,15 i dalje); stegnuto *ki* (C,8 i dalje); čuvanje različitih oblika množinskih padeža: *sa svimi svetimi i sveticami božjimi* (D,7), *kopitami* (E,29) i sl. Osim ikavizama, govor o kojemu svjedoč tekst II. na područje jugoistočne čakavštine smještaju i primjeri tipa: *imaše* (B,14), gdje je *a* a ne *ě* u infinitivnoj osnovi glagola 'imati', mjesno *di* (D,26), uz *kade*, i sl. Neokrnjeni infinitivi *prikazati* (F,7), *ulisti* (F,7–8), i očuvani nepalatalni dočetak Amn glavne promjene muškoga roda *i < y* u *imaše* [...] *vlasi dugi i veliki* (B,14–15), *imaše zubi* (B,16), karakteristike su govora otoka pred Zadrom, od kojih upravo Dugi otok i Ugljan pripadaju južnomu dijelu srednjočakavskih idioma.

izraza koji učestalim ponavljanjem zadobiva i dubinsko semantičko ispunjenje. Cjeline s takvim formulama nižu se u tekstu također linearno, bez međusobne povezanosti, pa ostavljaju dojam nasumce polijepljenih sadržaja radi ispunjavanja amuletskoga lista. Sadržajne jedinice grupirane oko pojedinih rit- mičkih udara nižu se u tekstu I. na sljedeći način:

- I. (A,1): invokacija
- II. (A,2–6): nizanje imensko-pridjevskih sintagmi
- III. (A,6–12): udarno *moćiju* + G.
- IV. (A,12–33): apostrofiranje Sisina i nastavljanje s udarnim *moćiju* + G.
- V. (A,34–79): udarno *zaklinaju te* + sredstvo zaklinjanja
- V'. (A,80–83): udarno *moćiju*
- VI. (A,84– BI,10): pripovjedački dio
- VI'. (BI, 10–B,28): udarno *moćiju*
- VII. (BII): natpis uz sliku
- VIII. (B,29–53): prenje vještica – Mihovil, uz nabranje imena
- VIII'. (8,53–59): udarno *moćiju*
- IX. (B,60–68): nizanje imensko-pridjevskih sintagmi
- X. (B,69–79): udarno *zn(a)menie* + G.
- X'. (B,79–84): udarno *moćiju*
- XI. (B,85–94): udarno *moćiju*
- XII. (B,94–108): brojalačko-citatna nizanja
- XIII. (B;108–117): upute za bakanje rodiljama
- XIII'. (8,117–121): upute ze bakanje rodiljama.

Uočljivo je kako se pojedine zaklinjalačke cjeline ponavljaju, bilo kao obrasci bilo kao sadržaji, i tako doprinose dojmu tekstne cjelovitosti. To se prvenstveno odnosi na ponavljanje cjeline s udarnim *moćie*, koja može funkcionirati samostalno (III., IV. i XI. dio) ili u kombinaciji s nekom drugom zaklinjalačkom konstrukcijom, koju onda redovno dopunjuje i završava (V'. , VI'. , VIII'. i X'.). Zaklinjalački odlomci s udarnim *moćiju*, koji je semantički i ritmički nositelj, stupnjevito su strukturirani: smanjuje se broj riječi udarne zaklinjalačke sintagme sve do jednoslovne riječi (veznik *i*), koja onda nosi sva značenja izostavljenih riječi, a svojom izraznom kratkoćom doprinosi ubrzanju ritma rečenice i živosti govora. Tako se u najmanjoj izraznoj jedinici postiže semantički i emfatični vrhunac. Odlomak počinje periodičnim ponavljanjem sintagme

I moćiju s(ve)tie / s(ve)tago + ime sveca,

u nastavku odlomka izrazno se izostavlja *moćiju*, koje se dalje semantički pod- razumijeva u frazi

I s(ve)tie / s(ve)tago,

koja se može i dalje reducirati: na veznik *i* i odgovarajuće imenice, kao u

odlomku X', gdje svako *i* podrazumijeva *i* *moćiju *s(ve)tihъ*:

anj(e)l i arh(a)nj(e)lъ. patriēr' hъ. i
pror(o)kъ. ap(osto)lъ. m(u)čenikъ.
isp(o)v(ě)dnikъ. i | d(ě)vb. i vs(ě)hъ
s(ve)tihъ tvoihъ. + v' ime o(tv)c(a) + s(i)na + i d(u)h(a) s(veta)go am(e)nъ.
(B, 83–84)

Tako je *i* u odlomku s udarnim *zaklinaju* + I., gdje veznik *i* podrazumijeva značenje predikata *i* onda kad se ovaj izriječkom ne spominje.

I s | udnimъ d(ъ)nem i sln'cemъ i lunu
(A, 48–49)

U dubinskoj strukturi sadrži rečenice

zaklinaju te sudnimъ dъnem
zaklinaju te sln'cemъ
zaklinaju te lunu

Variranje onoga što se ponavlja unosi dinamičnost u gotovo bezglagolski izraz. Elipsa predikata (zapravo; neizrečeni predikat), sama po sebi, nije radi »živoga pripovijedanja«³⁰, već radi »zgunsutosti i snage u izražavanju«³¹, snage ritmičnoga ponavljanja oblika i glasova kao najučinkovitijega sredstva uvjeravanja.

Među nagomilanim vezničkim višestruko ponavljanim sintagmama vezanima uz jedan, uglavnom neizrečen glagol, odlomci II. i IX. prave su »impressionističke« stanke. U odlomku II., koji je jednina, glagolska dinamičnost potarena je: inverzijom, nominativom (a ne vokativom imenica) i jedninskim likom imperativa, koji se gramatički odnosi samo na posljednju sintagmu niza:

mirъ h(ъsto)vbъ budi vs(a)gda s' | simъ rabomъ (A, 4–5),

a dubinski se podrazumijeva *i* u preostalim nominativnim sintagmama:

Gl(a)va h(ъsto)va čelo iliino oči isaie
pror(o)ka usta d(a)vid(o)va ezikъ | i ustně
solomune pametъ ven'ěminova věra
avramo | va kr'vъ avelova m(i)lostъ
iv(a)nova (A, 2–4).

Navedene sintagme imaju sljedeću dubinsku strukturu:

glavo hrstova budi vsagda s' simъ rabomъ božimъ [...]
čelo iliino budi vsagda s'simъ rabomъ božimъ [...] itd.

³⁰ Tako su objašnjeni primjeri s neizrečenim predikatom u knjizi Eugenija Barić i dr., *Hrvatska gramatika*, 1997, str. 404, t. 1247.

³¹ Milivoj Solar, *Teorija književnosti*, 1996, 82.

Zamjena vokativa nominativom odražava preobrazbu od obraćanja i zativa tipa

Ti tvari d'ěvla hodi daleko [...] (B,85)

ili

S(ve)ti sisine ti esi istręgalb [...] *ti s(ve)ti sisine obr'zd | ai tvoimę strahomę vraga* (A,13–16),

do jednako učinkovita nabranja postojanja svetačkih likova, njihovih dijelova tijela, njihove dobrote i milosti, koji djeluju samom svojom pojavom i imenom, bez eksplicitno izražene zapovijedi. U množinskome IX. odlomku nema ni jednoga imperativnog *budi* ili *budite*, iako mu struktura može biti ista kao i odlomku II.:

Bl(agoslove)nie s(ve)tię patrięř'ęb + poč'tenie s(ve)tię pror(o)kę + | Vęra ap(osto)lovę. + Muka s(ve)tię m(u)č(e)n(i)kę + Služba isp(o)v | ědnikov. + Čistota s(ve)tię d(ě)vę. I v'zdr'žanie | vsęh s(ve)tię vdovę.
(B,60–63)

kao

blagoslovenie svetię patrięř'ęb budi vsagda s' simę rabomę božimę [...] i sl.

Poništenom imperativnošću depersonalizira se komunikacija s Dobrom, nominativi umjesto direktnoga *ti*-obraćanja u dubinskoj strukturi mogu podrazumijevati i molitvu tipa

molju se za blagoslovenie svetię patrięř'ęb,

kao što bi i odlomak II. mogao podrazumijevati

molju se da glava hręstova bude [...]

I u ostalim zaklinjalačkim dijelovima teksta I. glagoli nisu vidljivo zastupljeni, ali se podrazumijevaju u svakoj pojedinoj zaklinjalačkoj formuli kao dubinske tekstovne reduplikacije početnoga ili inverznoga, završnog glagola nositelja predikacije čitavoga odlomaka. Glagoli nositelji pojedinih takvih sadržajno-izraznih cjelina jesu:

- II. *budi* (A,4), 2.sg.imp.
- III. *obrani* (A,6), 2.sg.imp.
- IV. (A,12–20) pripovjedačko obraćanje Sisinu, drugi je dio odlomka zaklinjalački i vezuje se uz glagol *obr'zd | ai* (A,15–16), 2.sg.imp.
- V. *zaklinaju* (A,34–) (24x) 1.sg.prez. (i površinski je udarni čimbenik)
- VI. pripovjedački dio
- VIII. dramsko-pripovjedački dio
- VIII'. *zakl | inaju* (B,49–50), 1.sg.prez.
- IX. *zastupite* (B,64), *budite* (8,65), 1.pl.imp.; *budi* (8,66; B,68), 2.sg.imper.
- X. *budi* (B,70–71; B,73; B,76), 2.sg.imp.

- X'. *obarui* (B,79), 2. sg.imp.
- XI. *obarujutv* (B,87), 3.pl.prez.
- XII. oblici prezenta glagola *biti*, uz jedno *bě* (B,141) i jedan perfekt:
e(stv) bilo (B,102)
- XIII. i XIII'. bajalačke upute s dosta glagola.

Pripovjedačko-dramski dijelovi (dio VI., te glavnim oznakama i dio VIII.) čine manji dio teksta I. (64 cijela i 10 upola kraćih redaka, od njih 245). Zadnje dvije cjeline (XIII. i XIII'.) također odudaraju od zaklinjalački strukturiranih odlomaka, radi se o konkretiziranome bajalaštvu, gdje je uz egzorcizam sadržan i opis prilika u kojima se on izvodi, kao i način na koji se izvodi. Ponavljana zaklinjalačka fraza u XIII. dijelu jest:

izidi vanv čedo (B,112;B,113)

te, uz biblijske citate, posebno istaknuto:

is'tašcaite is'tašcaite (B,116).

Zaklinjalačka formula dijela XIII' jest:

č(lově)če h(rvst)v te zove. sv(ě)tv te | želée (B,118–119).

Zadnja dva poglavlja (B,109–121; 12 redaka) ostavljaju tako dojam nečega naknadno dodana, kako bi se ispunila stranica teksta. Izuzetak je i VII. dio (24 poluretki), koji je samo tumač uz sliku, odnosno sastavni je dio slikanoga amuleta.

Kad se izuzmu pripovjedački i naknadno dodani dijelovi, ostaju gotovo dvije trećine teksta sa zaklinjalačkim frazama, bez uputa kako ih i gdje izgovarati, samo s navođenjem adresata čijoj su zaštiti namijenjene; to su odlomci s ponavljanim riječima kao činiteljima posebnoga, zaklinjalačkog ritma. U takvim odlomcima dva su tipa ritmičnosti: ritmičnost ponavljanja i nabranjanja i ritmičnost brojanja. Broje se imena (VIII.) i biblijske činjenice (XII.)³². Ponavljaju se, uz već spomenule udarne imenice, veznike i glagole, i biblijski citati kao tekstni konektori. U odlomku XII. to je izraz

h(rvst)v č(lově)kv stvorenv b(i)si (B,106; B,107; B,107; B,108).

Između četiri ponavljanja toga biblijskog navoda, u ozračju crkvenoslaven-ske uzvišenosti, postupno se razvija čuveni početak Ivanova evanđelja, kao vrhunac baratanja riječima narodnoga egzorciste, koji nam se tu otkriva i kao autor-stvaralac:

³² »Svi brojevi koji su se spominjali u Bibliji morali su imati neki tajanstveni smisao.« (Curtius 1971:504). »Biblijska je riječ posvetila broj kao oblikovni faktor božanskog stvaralačkog djela. On je dobio metafizičko dostojanstvo. To je veličanstvena pozadina literarne kompozicije brojeva.« (isto, 305).

h(rbst)č(lově)kš stvoreň b(i)si
iskoni | bē sl(o)vo

h(r6st)č(lově)kš stvareně b(i)si
i sl(o)vo bē u b(og)a. +

h(rbst)č(lově)kš stvoreň b(i)si
i b(og)š bē sl(o)vo. +

h(rbst)č(lově)kš stvoreň b(i)si
i se bē is'koni u b(og)a

Ostala ponavljanja i nizanja nisu toliko harmonična, više su gomilanja u duhu: što više, to manje razumljivo, i samim time izrazno djelotvornije, odnosno, za magijski tekst bolje. Važnost nije u sadržaju poruke i pravilnom razumijevanju od strane slušatelja (adresata), već je primarno djelovati na sugovornika u svrhu uvjeravanja, pri čemu je riječ pomagač i protivnik, sredstvo i rezultat.

Tekst I. temeljen je na automatizmu ponavljanja inicijalnih riječi pojedinih rečenica, riječi koje služe kao ritmički udari i koje su razbirljive čak i onima kojima je jezik basme potpuno nepoznat, što je univerzalija bajalačkoga iskaža. Ritmičke udare (ono što se ponavlja) kao zasebne riječi razabiremo i u akademskoj klinastoj bajalici³³, kao što bi udarne riječi glagoljaškoga teksta (*moćiju, zaklinaju, znamenie*) upamtljivo raspoznali čak i oni koji se izražavaju klikovima. Govornicima jezika na kojemu je basma pisana, višestruko ponavljanje inicijalnih riječi, gomilanje citata i bliskoznačnica skreće pažnju sa sadržaja, koji se, zbog nemogućnosti koncentracije na jedan smisaoni slijed, uopće ne dekodira³⁴, na ono što se periodično ponavlja, koje time postaje čimbenik vjerskoga zanosa i jedini sadržaj. Sadržaj koji u dubinskoj strukturi evocira mitsku snagu magične kombinacije ponavljanih glasova, koji, svaki zasebno, svakim ponavljanjem prenose temeljnu magijsku poruku teksta: poguba vragu (Zlu) i izlječenje duši i tijelu.

Periodično litanijsko nabranje sadržajno i izrazno srodnih sintagmi s maksimalnom zastupljenošću parataktičnih veznika skreće pažnju sa sadržaja na plan izraza; ritam i zvučnost pojedinih riječi jedino su što ostaje odzvanjati u uhu. Maksimalno zastupljena polisindetičnost, koju ističe i Hercigonja³⁵, u zaklinjalačkim tekstovima kakve predstavlja tekst I. na semantičkome planu

³³ Mislimo na bajalicu *Trava na srcu*, koju je u originalu pročitao Bulcsú Lászlo u jednoj televizijskoj emisiji.

³⁴ Potvrdu za to daju nam vjernički odgovori na pojedine zazive u litanijama: nakon mnoštva zaziva pojedinačnih svetaca, zaziva na koje vjernici odgovaraju: *moli za nas*, dođe jedan tip: *sveti Petre i Pavle ili svi sveci i svetice nebeske*, nakon čega većina vjernika također odvrća: *moli za nas*.

³⁵ »Usporen polisindetiki iskaz davao je egzorcizmu akcent svečane otežanosti; ta omiljena figura glagoljaških pisaca ovdje je vrlo funkcionalna pratilja rituala zaklinjanja.« (Hercigonja 1975:139).

može prijeći u svoju suprotnost. Mnoštvo veznika u nabranju pravi stanku, čime se ističu riječi koje slijede i usporava tempo rečenice³⁶, no kad zbog prevelikoga niza sadržajnih jedinica upravo ono što se ponavlja, u ovom slučaju veznici, postane jedino što je perceptivno uočljivo, čime se povećava intezitet i ubrzava rečenično tempo, iskaz se pretvara u asindetski³⁷, gdje veznici više nisu kopulativi i činitelji pauza, već glavni i jedini rečenični sadržaj u sukcesivnome nizanju kakvo je karakteristično i za prvotno ljudsko osmišljeno izražavanje.³⁸ Bajalačka mistična tajnovitost u takvim tekstovima često se, na pojmovnoj razini, ostvaruje sadržajno potpuno praznim riječima. Ono što je prostom puku nepoznato uvijek je i zastrašujuće, prema tome i moćno. Šaputanje nerazumljive bajalice na uho bolesnika tajnovito je kao i svećenikovo mrmorenje latinskoga (onima koji ne poznaju taj jezik). Strahopoštovanje i pokornost prema nepoznatomu temeljni su stupovi kako vjere, tako i bajalačkih vještina temeljenih na vjeri.

Posebnost egzorcističkoga izraza pokušaj je odvajanja zvuka riječi od njihova konvencionalnoga pojmovnog značenja i, zalaganjem u dubinu značenja kombinacije oslobođenih zvukova, evokacija mitske, prvotne strukture riječi, koja je zapravo, kroz misao profiltrirana, struktura svijeta (pojava i stvari). Mnoštvo sadržaja koji zamara primatelj dekodirnik, prebacuje pažnju sa dohvaćanja značenja na dohvaćanje zvuka i njegovo osmišljavanje, koje je onda redovito mitsko. Osmišljavanje koje priziva i oponaša prvotno izražavanje primata, u trenutku kad on opaža kako je *ja* različito od svijeta i kako se taj svijet izražava posredstvom nekih drugih, misaono razlučljivih *ja*. Kako je pojmovni nesmisao pretpostavka vjere u moć izraza, tip teksta kakav je predstavljen tekstom I. gotovo je imperativ bajalačkomu diskurzu. Tekstovi koji su svojom prvotnom namjenom ili postanjem nešto drugo (bilo pripovjedni bilo dramski oblici) moraju se prilagoditi specifičnoj strukturi i kompoziciji bajalačkoga iskaza.

IV.

Tekst II., prateći logičan slijed sadržaja, dramska je transformacija apokrifne priče o sv. Sisinu i njegovu bratu i priče o borbi sv. Mihovila i demona.

³⁶ Prema definiciji *polisindeta* u Simeon 1969–II:84.

³⁷ Isto.

³⁸ Govoreći o počecima pjesništva Grgec razlikuje verbalni (vanjski) i unutarnji, asocijativni ritam: »Nevezani je naš govor također niz melodija. [...] Svako raspoloženje rađa posebnim asocijativnim ritmom, koji stvara kao svoj odraz i poseban način: nizanja rečenica i rečeničnih dijelova.« (Grgec 1940:99) »Stil je narodnoga pjesništva prihvatio kompoziciju brzoga nizanja slika i prizora. Konstatacija je bila kud i kamo pretežnija od dokumentacije. Zavisne su rečenice postale riedke, osobito dopustne i uzročne rečenice. Dikcija sa morala sastojati gotovo od samih rečeničnih asindetskih nizova. Prizori su se morali sukcesivno razvijati ili simultano nizati kao u kakvom filmu, u kojem se nije pazilo na realističke pojedinosti.« (isto, 130–131).

Smisaoni redosljed sadržajnih jedinica teksta II. onakav je kako ga iščitava Milčetić³⁹:

- I. uvodno zaklinjanje (stupac D)
- II. braća ~ sestra (stupac E)
- III. braća ~ vrba, čempres, maslina (A,1–12)
- IV. braća ~ vrag (A,12–B,13)
- V. vještica ~ sveti Mihovil (B,13–C,32)

Stupac F sadrži naknadno dodan latinički tekst, svojevrsni metatekst, natpis uz tekst, formalno podudaran sa VII. sadržajnom jedinicom teksta I. (koja je natpis uz sliku).

Zaklinjanja u tekstu II. ne ostavljaju dojam nečega nasumce polijepljenoga, već su u funkciji monologa pojedinih likova. Monolozi i dijalozi u tome tekstu uglavnom su nadmetanja riječima. Prenja u kojima riječ i ime zamjenjuju mač i štit srednjovjekovnih svetaca-vitezova, ali i oganj zmaja-demonu kojemu se suprotstavljaju. Ženski demon, koji je Zlo, močvara i neplodnost, a koji je u kršćanstvu našao svoju prasluku u liku Eve⁴⁰, i muški svetac, koji je, kao Sisin, Mihovil ili Juraj, od gromovnika poslan, u karalačkome su duelu, pobjednik kojega je onaj tko izgovori snažniju, magijski djelotvorniju riječ – riječ koja uvijek sadrži u sebi mitsku snagu stvaranja, jer je, biblijski, od Stvoritelja dana i Stvoritelj sam, i kao što je u početku od ničega stvorila sve u svakome trenutku sve ili nešto može preobraziti u ništa.⁴¹

U dramskoj strukturi teksta II. stupac D predstavlja uvodno zaklinjanje egzorciste-Pripovjedača, koje se onda nastavlja susretima i prepiranjima svetaca s raznim bilo personificiranim bilo stvarnim osobama. Sve se završava prenjem Mihovila i vještice, čime se evocira njihova borba za dušu umrloga.⁴² Zlu se suprotstavlja svetac, a ne koja od božanskih osoba, kako se ne bi upalo u dualizam.⁴³

³⁹ Milčetić 1911:283.

⁴⁰ »Istočni grijeh, grijeh intelektualne taštine, intelektualni izazov Bogu, srednjovjekovno kršćanstvo mijenja u seksualni grijeh. Vrhunac odvratnosti prema tijelu i seksu je u ženskom tijelu. Od Eve do vještice s kraja srednjeg vijeka, tijelo žene je Đavolovo odabrano mjesto.« (Goff 1993:132).

⁴¹ »Bog stvara svet iz nebića [...] po sili svoje Reči – Logosa. Logos – to je sam božanski razum i istovremeno proizvođač energija. [...] Pošto je u svemu sličan Bogu i pošto s njim deli osnovni božanski atribut – silu stvaralaštva, Logos se predstavlja nekako kao "drugi Bog", dok je, u stvari, on samo "slika" Boga.« – tako Majorov interpretira Filonove riječi; v. Majorov 1982:53–54.

⁴² Sveti Mihovil biblijski je (otkrivenjski) borac protiv Zmaja i »predsjedajući sudištu Posljednjega suda. On važe duše na vagi, bdije nad time da je Đavao ne pretegne na lošu stranu. (On je posljednji čovjekov saveznik na pragu vječnosti, spreman da u slučaju potrebe ljudima ide na ruku.« (Goff 1998:258).

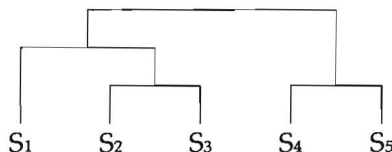
⁴³ Dualizam je imanentan cjelokupnomu kršćanstvu jer je i najveći kršćanski mislilac Aurelije Augustin počeo djelovati kao sljedbenik manihejstva, kojeg se ni poslije,

Govor demona-vještice odlikuje se nabranjem imena, kojih u tekstu II ima više nego u tekstu I. (32:22). Slijedom postavke *nomen est omen*⁴⁴, koja je u magiji dio načela *pars pro toto*⁴⁵, demona se i priziva i poništava poznavanjem i izgovorom njegova imena, jer je on sav u Imenu sadržan. Vraćanje u nepostojanje afektivan je kraj demonstriranja moći Logosa i završetak dramatike u tekstu II. Mihovilove riječi snažnije su od svih vještičinih imena pa on odnosi pobjedu i riječima, evanđeoskim zaklinjalačkim frazama, parataktički preobražava vješticu u ništa⁴⁶:

smela se ugasila se i raspršala se i [u] ništar se obratila (B,32–33)

Postupno atomiziranje Zla, do konačne preobrazbe-obrata u rečenički naglašeno *ništar*, s rotaciziranim naveskom isticanja i usporavanja, izraženo je semantičkim stupnjevanjem glagola stanja. Linearna povezanost sintagmi podudarna je s pravocrtnim vremenskim slijedom događaja:

smela se = S₁
ugasila se = S₂
raspršala se = S₃
u ništar = S₄
se obratila = S₅

kao autor kršćanskih dogmi, nije do kraja oslobodio (v. o tome u knjizi Majorov 1982). Svetac zaštitnik, kao božji poslanik, u borbi protiv Zla za dušu umirućega slika je »kojom se zaključuje život srednjovjekovnog čovjeka [i koja] potcrtava pasivnost njegova opstanka. Ona je najviši i najbolniji izraz njegove otuđenosti.« (Goff 1998: 222).

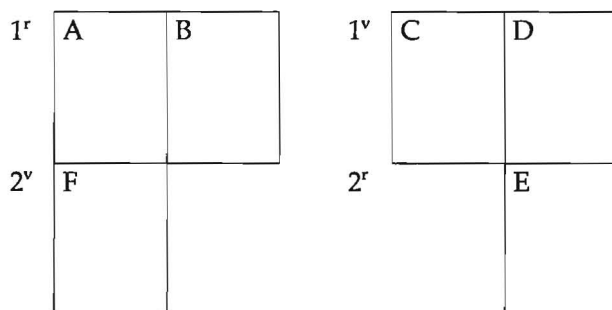
⁴⁴ »Mitsko posmatranje jezika, koje svuda prethodi filozofskom, uopšte se karakteriše ovim nerazlikovanjem reči i stvari. Za njega je u imenu svake stvari sadržana njena bit. Za reč i njeno posedovanje vezuju se neposredno magična dejstva. Onaj ko se dokopa imena i zna da ga upotrebi time dobija vlast nad samim predmetom, on je prisvojio njega i sve njegove snage. Sva čarolija reči i imena zasniva se na pretpostavci da je svet stvari i svet imena jedna jedinstvena stvarnost zato što predstavlja jednu jedinstvenu, u sebi nerazvezanu povezanost dejstvovanja. U svakom od njih važi jedan isti oblik supstancijaliteta i jedan isti oblik kauzaliteta i međusobno ih povezuje u jednu, u sebi zatvorenu celinu.« (Cassirer 1985-I:62).

⁴⁵ »Celina i njeni delovi su međusobno protkani, tako reći, sudbinski međusobno povezani, i to ostaju čak i kad su čisto faktički uzajamno razdvojeni. Ono što je, i posle tog razdvajanja, dosuđeno delu, upravo je time dosuđeno i celini. Onaj ko se domogne vlasti nad njegovim imenom, njegovom senkom, njegovim likom u ogledalu, što su u smislu mitskog opažanja isto tako apsolutno njegovi realni "delovi", taj je pretvorio tog čoveka u svoj posed, dobio je magijsku vlast nad njim.« (Cassirer 1985-II:61).

⁴⁶ Tako završavaju i zaklinjanja *poganice* u tekstu IVa 80/10: *da imaš mene poslušati po riči isu[so]voj pomankati i u ništar se obra[titi]*. (29r, 20–21).

Kako bi postigao optimalnu učinkovitost riječi, kako bi oslobodio ono magijsko i mitsko utkano u praiskonsku sponu glasova, a koje djeluje na podsvijest svakoga pojedinca, tvorac magijskoga teksta ne zadovoljava se samo sadržajnom afektacijom, već se osobitom kompozicijom sadržajnih jedinica, krećući u smjeru pojmovnoga raznačivanja i uvlačenja čitatelja/slušatelja u osmišljavanje zvuka i onoga što on evocira iz dubinske semantičke strukture, prebacuje na plan, bajalaštvu tipične, izrazne afektacije. Razbijanje pripovjedačkoga i dramskoga u korist zaklinjalačkoga (u korist uvjeravanja izrazom) autor teksta II. postiže dekomponiranjem jedne od sadržajnih jedinica, odnosno postavljanjem sadržajno povezanih dijelova na suprotne strane teksta: na početak i na kraj.

Stupci od A do F raspoređeni su u tekstu na sljedeći način:

Stupac D mogao bi biti početak teksta samo kad bi se čitalo s desna na lijevo. Isti redoslijed sadržajnih jedinica, kao i u tekstu II, i u rukopisu je IVa 80/17, a i na početku samoga teksta II. piše *početak* (A,0), što nam jasno izražava autorovu koncepciju. Nadostavljajući amulet pridodavanjem novoga lista, jer sav tekst nije stao na veliki list, autor “zabunom” nastavlja sadržaj stupca-stranice E i s druge strane novoga lista riječima *božjin strahon..* (F,0), koje prekriži nakon što uvidi kako je nastavak stupca F već napisan (na početku teksta) pa ga nema smisla ponavljati.

Dokidanjem linearnoga razvoja (tipičnoga za srednjovjekovno kršćanstvo), od uvoda do konačne pobjede Riječi, u korist magijske simultanosti i cikličnosti⁴⁷, dočaravanjem kruga u kojemu se ne zna što je početak a što kraj,

⁴⁷ Ideja cikličnog vremena bila je općeprihvaćena u antici: »S tačke gledišta antičkih mislilaca, »uvek isto« – to je večnost; večno vraćanje na isto – to je vreme. Po sili cikličnog poimanja vremena antika, mada i daleka od iracionalnosti, nije tako oštro doživljavala perspektivu ljudske smrti i zagrobne nagrade: ako se sve vraća na svoje krugove, ma šta se desilo, čovek će se opet posle izvesnog vremena, vratiti u život, i ponoviti sve ono što je već izvršio. Otuda je proisticao i antički fatalizam.« (Majorov 1982:300). Prema kršćanskom mišljenju, točnije, prema stavovima jednog od uteme-

postiže se dvojaka svrha egzorcističkoga zapisa-amuleta: ukazati se kao kontinuum, kojemu se nema što dodati niti se može što od njega oduzeti, i koji uvijek iznova upućuje sam na sebe, a time i na stalno magično-zaštitničko djelovanje, pokazujući time svoju sposobnost suprotstavljanja Zlu kao drugoj polovici svevremenosti i svenazočnosti; i uvjeriti adresata u sposobnost takva teksta da djeluje kao zaštita od zla i bolesti. Uvjeravanje egzorcist neće postići pričanjem zanimljive priče, već zastrašivanjem i snagom izraza, zato, u težnji k zaklinjalačkoj strukturi, prekida, dekomponira ono što je pripovjedno i dramsko. Takvim razmještajem primjereno je naglašen početni, naslovni izraz teksta II.:

vraga goneći sritiše vrbu (A,1)

Ta rečenica, kao afektivno sredstvo uvoda u tekst, u pojmovno-smislaonom redosljedu sadržajnih jedinica bila bi samo dočetak rečenice koji bi se nadovezivao na konje i *plamen ogneni*:

i počē | še koni dihati kopitami plamenom ognenin | vraga goneći
(E,28/29–A,1),

što je podudarno s rečenicom u tekstu I.:

i načēše koni ih̄ dihati pl | amenem̄ ogan'nim̄ vraga goneće (A,101–102).

Dualno koncipiran uvodni izraz (dva glagola i simetrično raspoređeni pripadajući im objekti u akuzativu), s početnom sintagmom kao naslovom, jer u tekstu se doista radi o gonjenju, protjerivanju vraga, s neizrečenim subjektom i inverzijom, pravo je malo izrazno savršenstvo. Inverzijom imenice i oglagoljenoga participa, inverzijom koja je uočljivija kad se sintagma s participom prenese u indikativ: *vraga goniše*, ostvarena je prstenasta, kružna povezanost dijelova izraza, koja oponaša kružnu kompoziciju čitavoga teksta II. Redosljed **goneći vraga sritiše vrbu*, kao izraz koji se ne zatvara sam u sebe čineći završenu cjelinu, mogao bi upućivati na pravocrtni razvoj, nizanje koje podrazumijeva i nekakvu treću sintagmu kao završnu.

ljitelja kršćanske misli, Aurelija Augustina, »pravo istorijsko vreme je nepovratno; ono nije ciklično, već linearno. Ciklično vreme karakteriše biće ograničeno i zatvoreno, linearno vreme je biće, neograničeno prema budućnosti i otvoreno: količina raznovrsnosti u njemu je praktično neiscrpna. Svaki događaj linearnog vremena je unikaln. Prema tome, unikaln je i čitav postojeći svet, koji ne može imati presedana ili ponavljanja. Kad bi se sve ponavljalo, onda ne bi bila unikalna Hristova žrtva, koja je po shvatanju hrišćana jednom i zanavek iskupila grehe prošlosti čovečanstva; vraćanje na prošle grehe posle Hrista značilo bi da božansko iskupljenje nije imalo moći.« (Majorov 1982:301). U mitskoj svijesti vlada »nedeljivo, apsolutno identično vreme koje, stoga, ma kakvo trajanje mu pripisivali, ipak valja smatrati samo momentom, tj. vremenom u kome je kraj početak i početak kraj, nekom vrstom večnosti zato što ova nije neki sled vremena, nego je samo jedno vreme, koje nije u sebi neko stvarno vreme tj. neki sled vremena, nego postaje vreme (naime, prošlost) samo relativno, u odnosu na ono koje mu sledi.« (Cassirer 1982-II:112).

Središnji je dio uvodnoga izraza (*vraga goneći sritiše vrbu*) glagolski: *sritiše* (3.pl.aor.) i *goneći*, particip za istovremenost, koji u takvu redosljednu može funkcionirati ne samo kao određivač radnje, već i kao atribucija subjekta. U starim hrvatskim tekstovima participi prezenta, pod utjecajem crkvenoslavenske sintakse, ali i iz povijesnojezičnih razloga, bili su deklinabilni i u funkciji atributa. Glagolsko im je bilo samo postanje. Kasnijim razvojem jezika sve su se više vezivali uz predikate, kojima objekti, u neobilježenoj redu riječi, uvijek dolaze u postpoziciji. U dubinskoj strukturi navedena rečenica podrazumijeva:

Oni su gonili vraga.

Oni su sreli vrbu.

Kako su glagoljaški tekstovi i u 19. stoljeću pod utjecajem crkvenoslavenskoga; barem preko biblijskih citata, particip u toj rečenici doživljavamo pomalo i kao pridjev, pa navedena rečenica kao potenciju u sebi sadržava i iskaz

Oni, koji su gonili vraga, sreli su vrbu,

gdje je zavisna rečenica iskazana atribucijom: *vrage gonešta bratbë* ili *vrage gonešte oni* (i tu je akuzativna imenica, u inverziji, poredak pridjev + pripadajuća mu imenica ili zamjenica uobičajen je u starim tekstovima). Tako ono što predstavlja, proučavajući samo sa sinkronijskoga jezičnog stajališta, označitelja predikatnih okolnosti, kad se uključi i dijakronijsko mišljenje, koje u takvim tekstovima zapravo i nije dijakronija, jer je stalno prisutno, postaje subjekt, uz kojega onda imenica u akuzativu semantički funkcionira kao apozicija tipa *ujak Marko*⁴⁸.

Dojam cjelovitosti uvodnoga izraza pojačava njegova blagoglasnost i ritmičnost. Sklad prve sintagme postignut je blagoglasnim susjedstvom gotovo identičnih slogova (*ga-go*) koje nadopunjuje jednako gravisno završno *bu* iz zadnje riječi rečenice. Imenice koje okružuju glagolsku jezgru započinju istom konsonantskom skupinom *vr*, koja je ritmički podurdarna sa skupinom *sr* u *sritiše*, zbog zajedničkoga vibranta i svojstva stridentnosti, ali i artikulacijsko-semantički suprotna, zbog gravisnoga *v* i piskavoga, »svijetloga« *s*. Izrazni paralelizmi i značenjski su povezani. Indoeuropski korijen praslavenske riječi **vorgb* ('neprijatelj koji ubija') jest **werg-/wreg-* sa značenjem 'gurati, tjerati'⁴⁹, značenje koje je blisko značenju glagola *goniti*. Kao što je druga riječ početne sintagme značenjski sadržana u prvoj, tako je i prva sadržana u drugoj: glagol *goniti* (psl. **goniti* kao iterativ od **gɔnati*) ima indoeuropski korijen **gʰen-* ('udarati'), s prezentom **ženq*, koji u nekim jezi-

⁴⁸ O semantičko-sintaktičkom položaju participa u suvremenom hrvatskom jeziku v. u Peti 1995:304–309.

⁴⁹ Gluhak 1993:680–681.

cima nosi značenje 'svađa, bitka, boj'⁵⁰, a blizak je i indoeuropskoj riječi **gʷenā* ('žena')⁵¹. Nositelj Zla u tekstu, protivnik svecima u svadalačkoj bitci, upravo je ženski demon. Indoeuropski korijen riječi *vrba*, **wer-* ('savijati')⁵² zastupljen je i u glagolu *sresti*, ali u značenju 'naći, uzeti'⁵³. Pozitivno značenje potonjemu glagolu daje prefiksarno **sr-* ('dobar'), koje ga i izrazno izdvaja i suprotstavlja preostalima, gravisnim rječima iskaza. Tako se proučavani izrazni paralelizmi ukazuju i kao riječi koje možemo povezati etimološkim odrednicama, odnosno praslikom prvotnoga smisla koji nose sa sobom.

Magijsko stavljanje naglasaka na izraz kojim se djeluje i odvajanje od smisla providnoga širem auditoriju otkriva nam, u podtekstu, mitsku vezanost uz »smisao«, zapravo predmetnosti same. Zato se traži i pismo oslobođeno svima razumljiva značenja, pismo koje može magijski djelovati samo u svojem mitskom, odabranima razumljivu, predmetnosnome značenju. U tom kontekstu kao predmetne simbole treba čitati i znakove

Y Δ Γ Ε U, S π

kojima završava tekst II.⁵⁴

V.

Bajalački glagoljaški tekstovi odraz su magijske djelatnosti raznih egzorcista, ali i mitske snage izraza koja je upravo u magiji očuvana u jednome od svojih izvornih oblika. Magijska postavka o sadržanosti cjeline u svakome njezinu dijelu, na području jezika predstavlja se kao riječ koja zvuči značenjem i koja, kao takva, može biti izrazito afektivno sredstvo uvjeravanja. Uvjeravanje sugovornika (adresata) temeljna je uloga magijskih tekstova i pretpostavka onoga što se takvim tekstovima želi postići (od ozdravljenja do materijalnih boljitaka). Uvjeravanje se primarno postiže izrazom i smislom koji izvire iz izraza oslobođena pojmovnog značenja. Ritmičnost, temeljena na ponavljanju i nabranjanju, u funkciji je stvaranja vjerskoga zanosa, gotovo hipnotičnoga stanja, izazvanoga prepuštanjem, zbog nemogućnosti dohvaćanja nagomilanoga sadržaja, onome što se ponavljanjem ističe i koje onda dobiva i novo, dubinsko značenje i novi, mitski smisao. Iskaz koji sadrži priču, odnosno koji privlači pozornost na površinski sadržaj, time i rasuđivanje

⁵⁰ Isto, 238.

⁵¹ Isto, 708.

⁵² Isto, 682.

⁵³ Isto, 576.

⁵⁴ Pojedini od tih znakova gotovo su identični germanskim runama; v. Runen u knjizi *Meyers enzyklopädisches Lexikon*, Band 20, 470–473.

slušatelja, treba raznačiti, kako bi mogao djelovati na području razumom nedohvatljiva, na području vjere. Jedan od oblika raznačivanja jest dekomponiranje logičnih pripovjedačkih dijelova, drugi je gomilanje što većega broja raznolikih sadržaja, a treći, najuočljiviji, uporaba je pojmovno potpuno neprozirnih riječi i slova. Bavljenje svim tim pitanjima nemoguće je bez pomoći filozofije i psihologije. Filozofima ostaje ukazati na književnu vrijednost egzorcističkih tekstova, na specifičnosti književne vrste kojoj pripadaju, kao i klasifikacija i opis različitih tipova unutar nje. Na detaljnijoj stilskoj analizi glagoljaških amuleta, koja će uključivati i njihovu povijesno-jezičnu analizu, kao i usporedbu sa sličnim tekstovima ostalih naroda, tek treba poraditi. U ovom napisu željeli smo ukazati na bitne razlike (razlike s podlogom u dubinskoj, mitskoj strukturi) i na stvaralačke sposobnosti autora dvaju tekstova koji su u ranijoj literaturi tretirani samo kao predložak i prijelaz.

Cod. Vaticano Slavo 11

A

¹ + V' ime o(tь)ca + i s(i)na + i d(u)ha s(ve)tago am(e)нь | ² Gl(a)va h(ъsto)va čelo iliino oči isaie pror(o)ka usta d(a)vid(o)va ezikъ | ³ i ustně solomune pametъ ven'ěminova věra avramo | ⁴va kr'vъ avelova m(i)lostъ iv(a)nova mirъ h(ъsto)въ budi vs(a)gda s' | ⁵ simъ rabomъ b(o)žimъ matěvomъ i miheloju i sa v'sěmi dět'mi | ⁶ eju v d(ъ)ne i v' noći i obrani e b(o)žje ot vs(a)kogo nasilovaniě d'ěval'ska | ⁷go i prihoeniě zalago i d(u)ha nečistago moćiju tvoeju g(ospod)i is(u)h(ъst)je s(i)ne | ⁸ b(og)a živago i moćiju s(ve)tie d(ě)vi b(ogo)r(odi)ce m(a)rie matere tvoe i moćiju s(ve)t | ⁹ie katarini d(ě)vi i m(u)č(e)n(i)ce i moćiju s(ve)tie mar'garěti d(ě)vi i m(u)č(e)n(i)ce | ¹⁰ i s(ve)tie ur'suli z družinoū ee i s(ve)tie eleni c(ěsa)r(i)ce i vs(ě)hъ s(ve)tihъ anj(e)lъ i a | ¹¹rh(a)nj(e)lъ Patriēr'hъ i pr(oro)kъ ap(osto)lъ m(u)čenikъ Isp(o)v(ě)dnikъ i d(ě)въ i vs(ě)hъ s(ve)tih b(o)ž | ¹²ihъ + V' ime o(tь)ca + i s(i)na + i d(u)ha s(veta)go am(e)нь m(o)l(i)t(a)въ ot nastavi | ¹³ S(ve)ti sisine ti esi istrъgalъ | ¹⁴ is' plěću i z' grtana vragu .ž. [7] | ¹⁵ dėti ti s(ve)ti sisine obr'zd | ¹⁶ai tvoimъ strahomъ vraga d | ¹⁷a slišec' ime tvoe ne imatъ obla | ¹⁸sti d(u)hъ zali na sihъ rabih' | ¹⁹ b(o)žihъ matěvomъ i miheloju | ²⁰ ni na v'sěhъ dētehъ eju moćiju | ²¹ s(ve)tie d(ě)vi b(ogo)r(odi)ce m(a)rie matere | ²² g(ospod)a n(a)šego is(u)h(ъst)a i moćiju s(ve)tie | ²³ katarini d(ě)vi i m(u)č(e)n(i)ce i moćiju | ²⁴ s(ve)tie mar'garěti d(ě)vi i m(u)č(e)n(i)c | ²⁵e i moćiju s(ve)tie ur'suli z dru | ²⁶žinoju ee i moćiju s(ve)tie eleni | ²⁷ c(ěsa)r(i)ce i moćiju s(ve)t(a)go mihovil | ²⁸ a arh(a)nj(e)la i moćiju s(veta)go kuz'm | ²⁹i i dom'ěna i moćiju s(veta)go eroni | ³⁰ma prozvitera i moćiju s(ve)t(a)go | ³¹ ilie č'stnago pror(o)ka. I moćiju | ³² s(veta)go jurě m(u)č(e)n(i)ka i vs(ě)hъ

s(ve)tiħь | ³³ b(o)žihь + v' ime o(tь)c(a) + i s(i)n(a) + |
³⁴ Zaklinaju te nečisti d(u)še i zaprěćaju ti u lože | ³⁵ vraže d(u)še zali +
 zaklinaju te b(ogo)mь o(tь)c(e)mь | ³⁶ + i s(i)nomь + i d(u)h(o)mь s(ve)timь +
 zaklinaju te | ³⁷ s(ve)toju d(ě)voju b(ogo)r(odi)ceju m(a)rieju materiju
 g(ospod)a n(a)šego is(u) | ³⁸ h(rьst)a i vs(ě)mi s(ve)timi i s(ve)ticami b(o)žimi +
 zakl | ³⁹ inaju te vs(ě)mi s(ve)timi i s(ve)ticami i iz'branimi b(o) | ⁴⁰ žimi iže ot
 v(ě)ka b(og)u ugodili sutь i kr'viju svoeju kr'šćeni | ⁴¹ sutь. + zaklinaju te
 vs(ě)mi s(ve)timi anj(e)li i arh(a)nj(e)li | ⁴² mihovilomь gabrielomь rafaelomь
 + zaklinaju tь | ⁴³ tьmь b(ogo)mь iže vsa ot ničesože sl(o)vomь svoimь
 stv(o)rilь estь. | ⁴⁴ + zaklinaju te tьmь b(ogo)mь ki ěvi se moisěju v' kupině
 gorimě. | ⁴⁵ + zaklinaju te tьmь b(ogo)mь ki s(i)ni iz(dravi)l(e)vi skozě
 č'rmnoe more prove | ⁴⁶ de. + zaklinaju te tьmь b(ogo)mь ki slěpu roenu oči
 otvori. + | ⁴⁷ zaklinaju te tьmь b(ogo)mь ki lazara ot groba vskrěsi
 .g.[4]todne | ⁴⁸ vnago juže smr'deća. + zaklinaju te v'seū po'ćinoju s(ve)toju
 b(o)žieju i s | ⁴⁹ udnimь d(ь)nem i sln'cemь i lunu i zvězdami n(e)b(e)skimi i
 tris'komь i gro | ⁵⁰ momь i .i. [20] i .g.[4]mi starěšinami i vsu tainu b(o)žiju. +
 zaklinaju te | ⁵¹ tьmь b(ogo)mь ki nogama svoima po moru hodi i ne omoči se.
 + zakli | ⁵² naju te .z.[9]ti grьmećimi blis'kani strašnago o(tь)ca i c(ěsa)ra
 neizrečena | ⁵³ go. + zaklinaju te .z.[9]satь čini anj(e)lskiħь. + zaklinaju te | ⁵⁴
 .ž.[7]mimi obrazi i d(u)hi b(og)a živago i c(ěsa)ra neizrečenago. + za
 | ⁵⁵ klinaju te drěvomь tainimь imže voda proražena bistь. + | ⁵⁶ zaklinaju te
 tьmь b(ogo)mь iže se rodi ot d(ě)vi m(a)rie i t(e)be v' pla'čū | ⁵⁷ več'nomь
 postavi + zaklinaju te tьmь b(ogo)mь iže v(a)sь i [sil] | ⁵⁸ u v(a)šu na križi viseć'
 popra. + zaklinaju te tьmь b(ogomь iž] | ⁵⁹ e te z' visoti n(e)b(e)skie s'vrěči
 s'tvori v' glubini i v' propasti | ⁶⁰ tam'nie i t(e)be nerazdružnimь uzami
 svezavь i v' mukahь | ⁶¹ věčniħь postavi te. + zaklinaju te vs(ě)mi s(ve)timi
 sila | ⁶² mi neb(e)skimi i s(ve)timi anj(e)li i arh(a)nj(e)li herofimi i serafimi
 Tr | ⁶³ oni i g(ospo)dьstvi Načela Vlasti Krěposti knež'stva i .i.[20] i | ⁶⁴ .g.[4]
 starěšini i vse s(ve)te sili n(e)b(e)skie i oblasti i vsi s(ve)ti | ⁶⁵ patriēr'si
 Pror(o)ci Prav(a)dnici ap(osto)li Mučenici i isp(o)v(ě)dnici | ⁶⁶ i d(ě)vi i s(ve)tie
 i věr'nie v'dovi i e(van)j(e)listi i v(b)сь dvorь s(ve)ti n(e)b(e)ski | ⁶⁷ i ugodnici
 b(o)ži i .n.[70] i .b.[2] uč(e)n(i)kovь b(o)žihь. i vs(ě)mi s(ve)timi i s(ve)tica
 | ⁶⁸ mi b(o)žimi + zaklinaju te s(ve)toju mukoju s(i)na b(o)žie i s(ve)timь
 ras' | ⁶⁹ petiemь ego i s(ve)tim pogrebeniemь. I s(ve)timь vskr'seniemь ego. | ⁷⁰
 i s(ve)timь vzněseniem ego na n(e)b(e)sa i s(ve)timь prišastiemь d(u)ha | ⁷¹
 s(veta)go paraklita eg(o)že poslati račily estь uč(e)n(i)komь svoimь | ⁷² +
 zaklinaju te .r.[100] i .k.[40] i .g.[4] tisuća ml(a)děnci iže za ime s(ve)toe | ⁷³
 h(rьsto)vo iz'b'eni sut i kr'viju svoeju kr'šćeni sutь i grobomь b(o)žimь | ⁷⁴ i
 .t.[300] i .e.[6]desetь o(ta)сь s(ve)tiħь. + zaklinaju te tьmь b(ogo)mь ki
 petr | ⁷⁵ u pogrězajuću des'nicu svoju prostrě + zaklinaju te b(ogo)mь | ⁷⁶
 avraamlimь + b(ogo)mь isakovlimь + b(ogo)mь iěkovlimь. + zaklin | ⁷⁷ aju te
 tьmь b(ogo)mь ki zaprěti větru i moru i bistь tišina v(e)liě | ⁷⁸ t(a)ko i ti vraže

sotono i navado trepeće běži i utěšai ot sego | ⁷⁹ raba b(o)žič matěva i miheli i ot vsěhъ děti eju. Moćiju s(ve)ti | ⁸⁰ e d(ě)vi b(ogo)r(odi)ce m(a)rie matere g(ospod)a n(a)šego is(u)h(rъst)a. i moćiju s(ve)tago mihovil | ⁸¹ a arh(a)n(j)e)la. i s(veta)go m(a)těč ap(osto)la i e(van)j(e)lista. i s(veta)go eronima prozvit | ⁸² era i s(veta)go kuz'mi i dom'ěna i s(veta)go ilie č(ъ)stnago pror(o)ka. i s(veta)go ūrě | ⁸³ mučenika. i vsih' s(ve)ti hъ b(o)žihъ. + V' ime o(tъ)c(a) + i s(ina) + i d(u)ha s(veta)go |

⁸⁴ S(ve)ti sisinъ sisinosъ sikanorъ sikisanorъ těodor' | ⁸⁵ g(ospod)i b(o)žič moi poslav' e na svoje orudie i pridu br(a)tič i obrětoše sestru svoju v' gorě i vazvaše ju i rě | ⁸⁷ še ei. Sestro n(a)ša melestino otvori n(a)mъ vrata ěko ve | ⁸⁸ lika zima estъ. i něstъ kadě gl(a)vi pod'kloniti. otv | ⁸⁹ ečav'ši s(ve)ta mele's'tina i r(e)če imъ br(a)tič moč dragač | ⁹⁰ otvoru v(a)mъ vrata da boju se vraga moego navadi a ne | ⁹¹ vrata aneriju ěko iz'ěst' mi . e.[6] otrokъ ml(a)děn(ъ)съ. Tъгда ot | ⁹² věčajuče i rěše ei br(a)tič ee m[i] se pokusimo ugoniti vraga tvo | ⁹³ ego navadi a ne vrata aneriju. Tagda sestra otvori nim' edn | ⁹⁴ u ruku vrata i tagda se vrag pod' kon'sko kopito pod'mača. | ⁹⁵ i sestra skuha imъ večeru i prostri imъ postělju i položi | ⁹⁶ br(a)tiju svoju s'patъ. i v' polunoči vsprěnuv'ši ot sna s(ve)ta me | ⁹⁷ les'tina i obrěte dite svoje mr'tvo. tagda v'zapi i r(e)če | ⁹⁸ imъ br(a)tič moč dragač rěhъ v(a)mъ otvoru v(a)mъ vrata da boju s | ⁹⁹ e vraga moego navadi a ne vrata aneriju. i ča rěhъ to mi i | ¹⁰⁰ bistъ. br(a)tič že vskočiše se i vzdvigoše ruki svoje kъ b(og)u s' | ¹⁰⁰ voemu i v'sedoše na kone svoje i načěše koni ihъ dihati pl | ¹⁰² amenemъ ogan'nimъ vraga goneče. i utak'nuše kupinu i rěše | ¹⁰³ ei drěvo b(o)žič vidě li tamo vraga leteča. ona že re | ¹⁰⁴ če ne viděh' g(ospod)i oni že prokleše ju i rěše ei gdě ti estъ kor | ¹⁰⁵ ěnъ tu i vřhъ tvoi da budetъ. i utak'nuše vřbu i rěše ei. | ¹⁰⁶ drěvo b(o)žič vidě li tamo vraga leteča. i r(e)če ne viděh' | ¹⁰⁷ g(ospod)i oni že prokleše ě i rěše ei [r]asti na mokri z(e)mli a bez' plo | ¹⁰⁸ da. i uprosiše kum'parisa i rěše emu drěvo b(o)žič vidě li | ¹⁰⁹ tamo vraga leteča. i r(e)če viděh' g(ospod)i pod' ostrviju letiše | ¹¹⁰ i dite nesiše. i bl(agoslo)više i. i utak'nuše mas'linu i rěše ei. d | ¹¹¹ rěvo b(o)žič vidě li tamo vraga leteča. i r(e)če viděh' g(ospod)i | ¹¹² po srěde mora pučini. i bl(agoslo)više ju i rěše ei. Tvoi plodъ d | ¹¹³ a dastъ s(vě)tlostъ. i da vaz'metъ se ot nego s(ve)to kr'sćenie kriz'ma | ¹¹⁴ i olěi. a oni s'sedoše s' koni svoih' i poočutiv' e vragъ i s'tvori se | ¹¹⁵ ribu. a oni ob'vřgoše ga .ž.[7]mimi udicami i mrižami i ěše ga i i | ¹¹⁶ zvlěkoše vraga na suho. i rěše emu. kamo hotěše uběžati neprič | ¹¹⁷ z'ni n(a)ša. n(a)še sestri ml(a)děnъce požr'vъ. blüi ča esi požr'lb. a on' | ¹¹⁸ rěče imъ a z'bljuite vi mlěko materino ko sasali este ot ma[te] | ¹¹⁹ re v(a)še. a oni udriše se trimi prsti v' prsi svoje i izbljuva | ¹²⁰ še mlěko materino před' nim'. i tada iz'blüva vragъ ml(a)d | ¹²¹ ěnъ ke požr'lb běše. a oni rěše emu č'to ti nepri | ¹²² ěz'ni n(a)ša. n(a)še sestri ml(a)děnъc | ¹²³ se imъ gl(agol)e ne pogubite me e da vam' se kl'nu. tako mi sila | ¹²⁴ s(ve)tie troice i těhъ četirěh' stl'pi iže z(e)mlü pod'đr'žetъ |

B

I

¹ Matěi. Mar'ko. Luka. Iv(a)нь. |
² da kadě ljubo imena va | ³ša
pisana budutъ. |
⁴ ili čtena tu da |
⁵ ne budu dostoi | ⁶na
priti k' simъ ra | ⁷boмъ
b(o)žimъ ma | ⁸těvu
i mihe | ⁹li ni ka vsě | ¹⁰мъ
dětemъ eju. |
¹¹ Moćiju tvoeju |
¹² g(ospod)i is(u)h(rъst)e s(i)ne |
¹³ b(og)a živago. |
¹⁴ I moćiju s(ve)tie |
¹⁵ d(ě)vi b(og)o(r)odi)ce m(a)rie |
¹⁶ matere g(ospod)a n(a)š | ¹⁷ego
is(u)h(rъst)a. I moć | ¹⁸iju
s(ve)tie katar | ¹⁹ini d(ě)vi i
m(u)č(e)n(i)ce. |
²⁰ I moćiü s(ve)tie mar'g | ²¹arěti
d(ě)vi i m(u)č(e)n(i)ce. |
²² I moćiü s(ve)tie ur'suli z
d | ²³ružinoju ee. I moćiju s(ve)tie

ele | ²⁴ni c(ěsa)r(i)ce. i moćiju s(ve)tie lucie d(ě)vi i m(u)č(e)n(i)ce. i moćiju
s(veta)go mihovi | ²⁵1a arh(a)nj(e)la. i s(veta)go m(a)těě ap(osto)la i
e(van)j(e)lista. i moćiju s(vata)go eronima | ²⁶prozvitera. i s(veta)go ilie
čbstnago pror(o)ka. i s(veta)go jurě m(u)čenika. i moć | ²⁷iju s(veta)go vida
m(u)č(e)n(i)ka z družinoü ego. i s(veta)go kuz'mi i dom'ěna. i s(veta)go | ²⁸
mikuli b(i)sk(u)pa i isp(o)v(ě)dn(i)ka. i vs(ě)h s(ve)tih' b(o)žihъ. + V' ime
o(tъ)ca. + i s(ina). |

²⁹ Sl(a)veći b(og)a az sušica neplododovita sve | ³⁰žu is' korene mladostъ i
junostъ muž'ski polъ | ³¹ i žen'ski. přehoju k(a)ko z'miě i k(a)ko musika i
k(a)ko gol | ³²ubica. i k(a)ko medvidica. i k(a)ko psica č'rna i lju | ³³ta. i togo
vsego roda silněiša es(a)мъ i iz' | ³⁴gublaju předobruju dětъ ljudemъ. i zato se
| ³⁵slišu nastav'nica. Kada se rodi sl(o)vo b(o)ž | ³⁶ie ot d(ě)vi m(a)rie
d(h)omъ s(ve)timъ. idohъ tamo da bi | ³⁷h' e pogubila. i ēše me herofimi i
serafimi. | ³⁸ Mihaelъ. Gabrielъ. Rafaelъ. Bar'haelъ i v' | ³⁹sadiše me v' uža
zelěz'na i mučise me ve | ⁴⁰I'mi ljuto. i m(o)lih' se imъ da mi polah'če a da vam'
se kl'nu. Da ka | ⁴¹dě ljubo imena v(a)ša pisana budutъ ili čtena tu da ne
po | ⁴²gub'lju roena ni neroena. i r(e)če arh(a)nj(e)лъ mihovilъ. živъ g(ospod)ъ

II

¹ + Věimo da sie da |
² sie zn(a)menie pri | ³neseno
³ bистъ |
⁴ anj(e)lomъ къ |
⁵ d(a)vidu c(ěsa)ru |
⁶ v' er(u)s(o)l(i)мъ. e | ⁷gda
bora | ⁸še se s'
ne | ⁹priět(e)li |
¹⁰ svoimi |
¹¹ i sie zn(a) | ¹²menie
v | ¹³e'l'mi
[po] | ¹⁴maga č(lově)ku |
¹⁵ protivu |
¹⁶ vsěmъ
s't | ¹⁷varemъ
d' | ¹⁸ěvlimъ. i pro | ¹⁹tivu
gromu. |
²⁰ i protivu las' | ²¹tivu
nepriět(e)lu |
²² i protivu čaremъ za | ²³limъ
i protivu ogrdbě | ²⁴ zaloi. |

b(og)ь moi | ⁴³ ki estь na n(e)b(e)si i na z(e)mli. hoću te uprositi da mi pověši ime i | ⁴⁴ čislo rodu tvoemu d'ěvle. i r(e)če d'ěv(b)ьь. prvo estь rodь moi v'ě | ⁴⁵ šća .b.[2] mora .v.[3] šćedrotica .g.[4] ljutoděš .d.[5] idoliě .e.[6] ur'sica | ⁴⁶ .ž.[7] miseč'nica .z.[8] tvrdodoliě .z.[9] ubogaě .i.[10] is'hod'nica .ai.[11] | ⁴⁷ izvod'nica .bi.[12] ljutica .vi.[13] s'metiš'nica .gi.[14] vihrьnica .di.[15] na | ⁴⁸ past'nica napadajući tarě bědu tvorimь č(lově)komь. i sliš | ⁴⁹ avь to mihovily arh(a)nj(e)ь počudiv' se i r(e)če. t'ěm' te zakl | ⁵⁰ inaju t(e)be vraže sotonu i navado i vsa ta tvoě tam'na ime | ⁵¹ na + b(ogo)мь o(т)с(e)мь + i s(i)номь + i d[uhomь] s(ve)timь. i ognemь i s(ve)tu vo | ⁵² du da ne imaši oblasti d(u)še zali na sihь [na] raběhь b(o)ž | ⁵³ ihь matěvomь i miheloju ni na...hь dětehь ... Moćiju s(ve)tie | ⁵⁴ d(ě)vi b(ogo)r(od)ice m(a)rie matere g(ospod)a n(a)š(e)go ... i moćiju s(ve)tie katarini | ⁵⁵ d(ě)vi i m(u)č(e)n(i)ce. i moćiju s(ve)tie mar'ga[rěti] d(ě)vi i m(u)č(e)n(i)ce. i s(ve)tie ur'suli | ⁵⁶ z' družinoju ee. i s(ve)tie eleni c(ěsa)r(i)ce. i s(ve)tie lucie d(ě)vi i m(u)č(e)n(i)ce. i s(veta)go | ⁵⁷ mihovila arh(a)nj(e)la. i s(veta)go m(a)těě ap(osto)la i e(van)j(e)lista. i s(veta)go eronima | ⁵⁸ proz'vitera. i s(veta)go ilie čast'nago pror(o)ka. i s(veta)go ūrěь m(u)č(e)n(i)ka. i s(veta)go | ⁵⁹ kuz'mi i dom'ěna. i vsihь s(ve)tihь b(o)žihь. + V' ime o(т)с(a) + i s(ina) + i d(u)ha | ⁶⁰ Bl(agoslove)nie s(ve)tihь patriēr'hь + i poč'tenie s(ve)tihь pror(o)кь + | ⁶¹ Věra ap(osto)lovь. + Muka s(ve)tihь m(u)č(e)n(i)кь + Služba isp(o)v | ⁶² ědnikovь. + Čistota s(ve)tihь d(ě)vbь. i v'zdr'žanie | ⁶³ vsěhь s(ve)tihь vdovь. i s'kozi moe grěšnika m(o)lenie vsi | ⁶⁴ s(ve)ti b(o)ži zastupite i. m(o)l(it)vi i prošeniě vs(ě)hь s(ve)tihь | ⁶⁵ b(o)žihь budite š' nimi v' pomiš'leni i v' govoreni i v vs(a)ko vrě | ⁶⁶ me v d(b)nehь ihь i v noći i s'pečimь i b'decimь i v' miš'leni b(o)ž(e) budi | ⁶⁷ imь v' pomoč'. i da anj(e)ь vraži ne sablaz'nitь ihь ni ihь v' grěhь pripravit. na anj(e)ь b(og)a vs(e)m(o)gučago budi vs(a)gda š' nimi. am(e)нь. | ⁶⁹ Se zn(a)menie živago b(og)a v(ě)kivěč(b)n(a)go trois'tva. + Zn(a)menie v'ě | ⁷⁰ kivěč(b)n(a)go sp(a)sitela is(u)h(ьst)a + Zn(a)menie visini n(e)b(e)skie bud | ⁷¹ i vs(a)gda š' nimi am(e)нь. + Zn(a)menie arh(a)nj(e)ь + Zn(a)menie patriēr | ⁷² r'hь. + Zn(a)menie pror(o)кь. + Zn(a)menie petra i p(a)vla i vsěhь ap(osto)lovь | ⁷³ b(o)žihь budi vs(a)gda š' nimi am(e)нь. + Zn(a)menie e(van)j(e)listь. + Zn(a)me | ⁷⁴ nie m(u)čeniкь. + Zn(a)menie isp(o)vědnikь. + Zn(a)menie vs(ě)hь s(ve)tihь | ⁷⁵ d(ě)vbь. + Zn(a)menie vs(ě)hь s(ve)tihь anj(e)ь. i vse op'čini s(ve)tie b(o)žie. | ⁷⁶ + Zn(a)menie vs(ě)hь s(ve)tihь b(o)žihь budi vs(a)gda š' nimi am(e)нь. + | ⁷⁷ Zn(a)menie tronumь b(o)žiě i vsego dvora b(o)žiě. + Zn(a)menie govor | ⁷⁸ ecihь i sědecihь na přestolěhь i v'pitani .bi.[12] kolěnoma iz(dravi)l(e)v | ⁷⁹ oma. a(lelu)ě. + Obarui b(o)ž(e) raba tvoego matěva i miheli i v'su | ⁸⁰ dětь eju ot vs(a)kogo nahoda zalago i prihoeniě zalago i d(u)h | ⁸¹ a nečis'tago. Moćiü tvoeju g(ospod)i Is(u)h(ьst)e s(i)ne b(og)a živago. i moćiju | ⁸² s(ve)te d(ě)vi b(ogo)r(od)ice m(a)rie matere tvoee. i moćiju vs(ě)hь s(ve)tihь tvoih' | ⁸³ anj(e)ь i arh(a)nj(e)ь. patriēr'hь. i

pror(o)kь. ap(osto)lь. m(u)čenikь. isp(o)v(ě)dnikь. i | ⁸⁴ d(ě)vbь. i vs(ě)hь
s(ve)tihь tvoihь. + V' ime o(tь)c(a) + i s(i)na + i d(u)h(a) s(veta)go am(e)нь. |
⁸⁵ Ti tvari d'ěvla hodi daleko ot sego města kadě | ⁸⁶ estь listь si. sadě bo esta
.bī.[12] ap(osto)la i .g.[4] e(van)j(e)lisь | ⁸⁷ ti ki obarujutь sihь rabь b(o)žihь
matěva i mihel | ⁸⁸ i i v'su dětь eju ot vsakogo nasilovaniě d'ěv(b)lь | ⁸⁹ skogo. i ot
vs(a)koe zaloe napasti. močiju s(ve)tie d(ě)vi b(ogo)r(odi)ce m(a)rie matere |
⁹⁰ g(ospod)a n(a)šego Is(u)h(rьst)a. i močiju s(ve)tie katarini d(ě)vi i
m(u)č(e)n(i)ce. i močiju s(ve)tie ma | ⁹¹ r'garěti d(ě)vi i m(u)č(e)n(i)ce. i s(ve)tie
ur'suli z' družinoju ee. i s(ve)tie eleni | ⁹² c(ěsa)r(i)ce. i s(veta)go eronima
proz'vitera. i s(veta)go ilie č(b)stnago pror(o)ka. i s(veta)go jurě | ⁹⁴
m(u)č(e)n(i)ka. i s(veta)go kuz'mi i dom'ěna. i v'sih' s(ve)tihь b(o)žihь. + V'
ime o(tь)ca. | ⁹⁴ + i s(i)na + i d(u)ha s(veta)go am(e)нь.

Věimo i razuměimo da ove be | ⁹⁵ sedi i ovo pisanie estь protivu vsěm'
děmunomь i protiv | ⁹⁶ u vilamь. i protivu misecu ki otroč'cemь š'kodit' im i
č(lově)ki. |

⁹⁷ Se sutь imena .bī.[12] riči s(ve)tihь i pravih'. Edinь estь b(og)ь iže | ⁹⁸
stv(o)ri n(e)bo i z(e)mlü i v'sa ěže sutь v' nih' .b.[2] tab'lě esta s' | ⁹⁹ tarago
zakona moisěč .v.[3] muži patriēr'si sutь. avraam' | ¹⁰⁰ isakь. iěkovь. .g.[4]
sutь e(van)j(e)listi. M(a)těi. Mar'ko. Luka. iv(a)нь. .d.[5] e(stь) | ¹⁰¹ ranь
g(ospod)a n(a)šego is(u)h(rьst)a. .e.[6] vodonosь bě v' kaně galilěis'čei. | ¹⁰²
.ž.[7] e(stь) radosti b(la)ž(e)nie d(ě)vi m(a)rie. .z.[8] e(stь) bilo pr(a)v(a)dnihь
d(u)šь v' kov' | ¹⁰³ čezě noe i s(i)ni ego. .z.[9] e(stь) kori an'j(e)lskih' .i.[10]
e(stь) zapovědi moisěč. | ¹⁰⁴ .aī.[11] stl'pi er(u)s(o)l(i)mskihь .bī.[12] ap(osto)li
g(ospod)a n(a)šego is(u)h(rьst)a .v.[3] krali | ¹⁰⁵ sutь iže pozdraviše g(ospod)a
n(a)šego is(u)h(rьst)a mlada. to sutь | ¹⁰⁶ gaš'par'. bal'dasar' mel'hiorь.
h(rьst)ь č(lově)kь stvoreнь b(i)si iskoni | ¹⁰⁷ bě sl(o)vo. h(rьst)ь č(lově)kь
stvoreнь b(i)si i sl(o)vo bě u b(og)a. + h(rьst)ь č(lově)kь stvoreнь b(i)si | ¹⁰⁸ i
b(og)ь bě sl(o)vo. + h(rьst)ь č(lově)kь stvoreнь b(i)si i se bě is'koni u b(og)a.
ašće ka | ¹⁰⁹ žena ne možetь roditi ditete piši sie. S(ve)ta m(a)riě ro | ¹¹⁰ di
g(ospod)a n(a)šego is(u)h(rьst)a bez' tugi i bez' bolěz'ni i elisav[e]ta rodi | ¹¹¹
iv(a)na krstit(e)la t(a)ko i siě žena iže imatь m(o)l(it)vi sie rodi | ¹¹² otročeta
svoě bez' tugi i bez' bolěz'ni izidi vanь čedo | ¹¹³ h(rьst)ь te zove ki lazara
z' vaše izidi vanь čedo es li dě | ¹¹⁴ tičь ili děvičica v' ime s(ve)te m(a)rie h(rьst)ь
te zove ki laza | ¹¹⁵ ra zvaše. pomeni g(ospod)i s(i)ni edom'skie v d(b)нь
er(u)s(o)l(i)mskь g(lago)ljuče | ¹¹⁶ is'taščajte is'taščajte. + V' ime o(tь)ca + i
s(i)na + i d(u)ha | ¹¹⁷ s(veta)go am(e)нь.

Drugo e(stь) ka bi žena ne mogla roditi pošap'ci ei | ¹¹⁸ v' uho des'no ovu rěč'
.v.[3] kratь. č(lově)če h(rьst)ь te zove. s(vě)ťь te | ¹¹⁹ želěe. poidi vanь čedo. +
V' ime o(tь)ca + i s(i)na + i d(u)ha | ¹²⁰ s(veta)go am(e)нь. + Gaš'parь +
Baldasar' + Mel'hiorь. | ¹²¹ tu r'ci e(van)j(el)ě iskoni bě sl(o)vo.

IV a 80/26

A

⁰ početak | ¹ vraga goneći sritiše vrbu rekoše ej drivo božje | ² vidiš li vraga leteći i reče ne vidih gospodo | ³ prokle[še] ga [osuh]čalo drivo suho morsko kite tvoe brez | ⁴ ploda sritiše an cipres govoreći v[i]diš li v | ⁵ raga leteći reče v[i]dih gospodo rekoše budi kite | ⁶ tvoe [brez ploda] i miris tvoj i sritiše masli | ⁷ nu i rekoše drivo božje vidiš li vra[ga] leteći | ⁸ i reče vidih gospodo posrid mora leteći i dite | ⁹ noseći i zjajahaše iz konev svojih pokleknu | ¹⁰ še na kolina svoja i podigoše ruke i blagoslo | ¹¹ više maslinu govoreći dasti soti kršćanom | ¹² i oni sedoše na kone svoje i opet dostigoše vrag | ¹³ a posrid mora i [o]bletiše ga dva krat isikoše ri | ¹⁴ bu u moru izvukoše na kraj i rekoše mu kamo ćeš | ¹⁵ ubignuti sada neprijazni naša ka si ses[t]ri na | ¹⁶ šoj dicu poždrila i reče nim dijav[a] kada vi iz | ¹⁷ blujete mliko matere vaše koje ste pocicali od ne | ¹⁸ je ja ću izbluvati dicu sestre vaše a oni | ¹⁹ tudje kleknuše na kolina i pomoliša se bo | ²⁰ gu svomu u dil izbluvaše mliko majke svo | ²¹ je i tudje dijava izbluva sedan ditića ma | ²² lahnih koih biše poždrao a oni ga počahu koni[ma] | ²³ trepretati i biti ga palicami gozdenimi i | ²⁴ muči[ti] ga vele luto i moli im se govoreći ne ka[štiguj]te | ²⁵ me ne pogublujte me tako van se kunen tako | ²⁶ [m]ji sele svete trojice i četir[i]h stupov ki nebo i ze | ²⁷ mlu uzdrže da kadi kodi budu opisana | ²⁸ i štivena imena s(ve)tih si(si)no i si(si)nosa i si(si)nora i teodora | ²⁹ ondi nigdare obiasti niedne i navada ni vrag | ³⁰ ni va va dne ni v noći nad ovon službeni[con]kon |

B

¹ ni komu rodu kuće nego s pomoćon s(vetog) petra i s(vete) marije | ² + amen + isus + i duh sveti + amen + zaklinan | ³ zaklinan tebe bogon koi učini anjele i arhan | ⁴ jele i dva[nad]eset apoštolov + zaklinan tebe bo | ⁵ gom ki izbavi tri mladića goruća i uskrsnu od | ⁶ mrtvih + zaklinan tebe bogom onim kol[ji] zapriti | ⁷ vitru i moru i bi tišina velika tako i ti daja | ⁸ vle drhći i trepeći strahon božjin nad ovon s[lu] | ⁹ žbenicon | ¹⁰ božjo[n] stoho [¹¹i gašparon] sve obiteli kuće neje s pomoćon s(vetog) petra | ¹² i s(vete) marije amen u ime + oca + i sina + i duha + sveto | ¹³ ga + amen va no vrime va no vrime hodeći sritiše višku | ¹⁴ i dunati[j]cu i lavicu imaše glavu veliku i v | ¹⁵ lasi dugi i veliki do zemle i hodjaše kako med | ¹⁶ vidica imaše zubi ka lavica ishodjaše ej iz | ¹⁷ ust plamen ogneni i šumnaše kako vila i reče z | ¹⁸ aklinam tebe bogom živim da mi poviš imena | ¹⁹ tvoja i reče ja san suhi dijava i navada i do | ²⁰ sižen do trećega i prohodin k nebu i u tin uzimlu | ²¹ višku i učinim se kako zmija i kako mišica i ka | ²² ko škorpija i kako lavica i kakono medvidica | ²³ i kako pišica i čarnica i jotogasin iesan javlu [se] | ²⁴ i zoven se poznica zaklinam tebe

slovon bo |²⁵žjen koji e začet po duhu svetomu od marie div |²⁶e rojen i pojdoch tamo da bih ga zagubila i uhi |²⁷tiše me herufini i šerafini i anjel arhanje |²⁸l anjel gabriel i sveti čubirijan i s(veti) kuzma |²⁹ i damjan i pojdoch tamo i staviše mi uzdu |³⁰ i počahu me mučiti vele luto i pomolih jim |³¹ se ne pogublujte me roena i neroena čoviča |³²nskoga i sliša to s(veti) mihovi(l) arhanjel i re |³³če živin te bogon zaklinan |

C

¹ koi e na nebesih i na zemli i živa duša moja ka |²ko oću da mi kažeš sva tvoja imena i reče pr |³vi red viška .b.[2] medvidica .v.[3] vadnica .g.[4]to dija[va] |⁴ .d.[5] ta vila .e.[6] vadnica .ž.[7] mišnica .z.[8] drivodilni |⁵ca .z.[9] uboica .i.[10] ishodnica .ia.[11] otrovnica .ib.[12] lo |⁶nčar .iv.[13] slivnica .ig.[14] gorica .id.[15] marčenica |⁷ .ie.[16] vila .iž.[17] vitnica .iž.[18] sedmica .iž.[19] vitusa |⁸l dija[va]lski .i.[20] ki moj blud čine .ia.[21] ki ludi svad |⁹u te .ib.[22] ki dicu davu i kredu .iv.[23] ki višinu vide |¹⁰ .ig.[24] ki ner[o]enu dicu .id.[25] vila moreška .ie.[26] padnica |¹¹ i gorom tako da se budu ludi čudili ludem kad s(ve) |¹²ti mihovi[l] to sliša mihovi[l] arhanjel začudi se |¹³ i reče zaklinan tebe bogom suhi dijavle i na |¹⁴vado zala i sva imena tvoja i svu družbu |¹⁵ tvoju i sva posledna tvoja + u ime + oca + |¹⁶ i sina + i duha + svetoga + zakl[in]am tebe suncen |¹⁷ misecon zvizdami suncen i oblakon munjon |¹⁸ i sudnin dnevon i četiri[mi] stupi ki nebo i zemlu [uz] |¹⁹drže i sve stvari i višinami i svimi tajnami |²⁰ božjimi i ognen zemlon i svodon + da nimaš ob |²¹lasti duše zali ni va dne ni noći ovo[j]mu službeni |²²ku božjemu matiju |²³ ni svoj obiteteli kuće neje s pomoćo[n] |²⁴ divice marie + amen + u no vrime stahu pri križu |²⁵ isusovu marija mati isusova i sestra matere |²⁶ isusove marija kleopova i marija mandalin |²⁷a isus videći mater svoju stoeći i učenika kog |²⁸a lublaše i reče materi svojoj ženo eto sin tvo |²⁹j potom reče učeniku eto mati tvoja i o toga ča |³⁰sasa uze nu za mat[e]r svoju a ona neiga za sina |³¹ slava tebi isukrste po ovomu evanjelskomu |³² rečenu smela se ugasila se i raspršala se i [u] ni |³³štar se obratila |

D

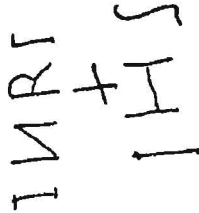
¹ svaka zloći i [o]pačina dijavalska i družb |²a dijavla paklenoga od ove službeni[ce] |³ ka božjega matija i [gaš...].masak |⁴ + bože moj ufajućiju u tebe + u ime |⁵ oca + i sina + i duha + svetoga + amen + zaklina |⁶m tebe jimenom boga živoga zaklinam tebe |⁷ sa svimi svetimi i sveticami božjimi zakli |⁸nam tebe drivon prisvetoga križa + zaklina |⁹n tebe svimi svetimi i sveticami božjimi i mli |¹⁰kon blažene divice marije da nimaš obla |¹¹sti niedne protiva službeni[ci]ku božjemu mati |¹²ju ni rodu obiteli kuće negove ni va dne n u noći |¹³ s pomoćon svetoga petra i svete marie amen |¹⁴ aleluja aleluja aleluja isukrst kralue |¹⁵ [u]je i vin pripovida + amen + u ime oca i

sina + i d |¹⁶uha + svetoga amen + u jime isusa isukrsta |¹⁷ naza[ra]nina propetoga n[a] križu krala žu |¹⁸ dijskoga spasitela našega + u vike vi |¹⁹ka + amen + svet + sv[e]t + svet + gos+pod + bog |²⁰ sabaot i marija + majka + božja i sveto[ga] ne |²¹gova krsnoga imena da bude na pomoć amen + jesus is |²²us i osip i marija + u jime oca + i sina + i duha |²³ + svetoga + amen + isus isukrst i da ne bi jim |²⁴a straha ni speći zaščiti o vraga živa diti |²⁵čev mladenac i ti sveti si(si)nov nauzdaj vra |²⁶ga strahom božjim di goder sliša ime tvoe |²⁷ da nima vražja navada zala da nima ob |²⁸lasti ni va dne ni u noći nad ovin s |²⁹u[ž]beni |²⁹kon božjin matijen [gašparon] s pomoćo |³⁰n svetoga petra i svete marije i [sve]time i [sve]ti si(si)ne |³¹ da sestri svojoj vraga stisnuja ga esi muči |³² ga esi i vrati ga jesi + jimenon oca + jimenon si |³³na + jimenon duha svetoga imenon i materon |³⁴ + divicon marijon i molitvami svetoga + si(si)na |³⁵ + i svetih anjelov i arhaelov i rafaelov |

E

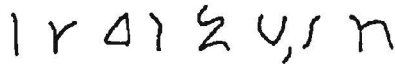
¹ i četirimi vanjeli[s]timi matijon markon |² lukon i blaženin svetin ivanon i dva na des |³[e]timi apoštolimi da nimaš vražji navado |⁴ zala + oblasti ni va dne ni u noći nad ovin sl |⁵užbenikon matien s pomoćon svetoga petra i svete |⁶ marije amen s pomoćon svetoga si(si)na i si(si)no |⁷ra i teodora gospode bože na sven poslu |⁸šaj nas tvoje ra[be] uredi je i pridu brać |⁹a neje i najdu sestru svoju speći u gori |¹⁰ zvaše nu govoreći sestru naša milosti[va] |¹¹ otvori nami kućicu [j]er je zima ni kade g |¹²lavu podložiti i ta[da] sestra milostiva reč |¹³e braćo moja draga otvorila bih vam vr |¹⁴ata kućice ma bojim se moga ki mi uze ju |¹⁵re šest mladenac ditičev i boim se da |¹⁶ka[d]e pride udolnica izji mi kako ovoga |¹⁷ poslidnega i rekoše jej braća mi se posili |¹⁸mo prognati vraga tvoga i ona tudjeno |¹⁹ [o]tvori vrata vrag se podvuče pod kopito kons |²⁰sko i udavi ditića sestra milostiva skuh |²¹a in večeru prostri in postilu metne ih sp |²²ati a sama se u noći uspređa od sna svoga i na |²³jde diteše mrtvo tada sestra milosti |²⁴va zavapi i reče kako mi se to zgodi kako reko |²⁵h tomi se učini tada tud braća neje skoč[i] |²⁶še na noge svoje i uzdignuše ruke svoe gospo |²⁷dinu bogu i kleknuše na svoja kolina go |²⁸spodinu bogu svomu i skočoše na kone svoe i poče |²⁹še koni dihati kopitami plamenom ognenin

F

I
N
R
I
+
I
H
S

¹ Svaka koja su upisana u ovoje karti od onich | ² svetich imena zazvana Da budu za korist | ³ Duše i tila ovoj sluxbenizi Di[vizi]tiću matiju a ogar | ⁴ goruchi Diavlon Paklenim Da ga ostave u m | ⁵iru iduchi i piuchi Bdechi i spechi i svoja naravska | ⁶ činechi ni u staromu ni u novomu zakonu ni u nijeda | ⁷n čas Dneva ni nochi nimaju ti se prikazati Diavli ni ulist | ⁸ti u kuchi tvoju amen IHS IHS IHS | [F1—F8]

I R Δ I Z U S N

Literatura

- Assunto, Rosario. 1975. *Teorija o lepom u srednjem veku*. Preveo: Gligorije Ernjaković. Beograd : Srpska književna zadruga.
- Bošković-Stulli, Maja, i Divna Zečević. 1978. *Usmena i pučka književnost*. U knj. *Povijest hrvatske književnosti*, knj. 1. Zagreb : Liber, Mladost.
- Botica, Stipe. 1995. *Hrvatska usmenoknjiževna čitanka*. Zagreb : Školska knjiga.
- Cassirer, Ernst. 1985-I. *Filozofija simboličkih oblika*. Prvi dio: Jezik. Prevela Olga Kostrešević. Novi Sad : Theoria.
- Cassirer, Ernst. 1985-II. *Filozofija simboličnih oblika*. Drugi dio: Mitsko mišljenje. Prevela: Olga Kostrešević. Novi Sad : Theoria.
- Cavendish, Richard, Trevor O. Ling (priredili). 1982. *Mitologija : ilustrirana enciklopedija*. Prevela Gordana V. Popović. Zagreb : Mladost.
- Cook, Albert. 1986. *Albert Kuk. Mit i jezik*. Preveo s engleskog Dušan Puhalo. Beograd : Rad.
- Curtius, Ernst Curtius. 1971. *Evropska književnost i latinsko srednjovjekovlje*. Preveo Stjepan Maruš. Zagreb : Matica hrvatska.
- Davy, Marie-Madeleine. 1990. *Enciklopedija mistika I—II*. Milivoj Mezulić, Franjo Zenko, Gordana V. Popović, Klara Gönc Moaćanin. Zagreb : Naprijed.

- Eliade, Mircea. 1987. *The encyclopedia of religion*. Volume I: Amulets and talismans. New York, London : Macmillan.
- Genette, Gerard. 1985. *Mimologije, Put u Kratiliju*. Prijevod Nada Vajs. Zagreb : Grafički zavod Hrvatske.
- Gluhak, Alemko. 1993. *Hrvatski etimološki rječnik*. Zagreb : August Cesarec.
- Goff, Jacques Le. 1993. *Srednjovjekovni imaginarij*. Prevela Melita Svetl. Zagreb : Aktant i Antibarbarus.
- Goff, Jacques Le. 1998. *Civilizacija srednjovjekovnog zapada*. Prevel: Gordana V. Popović. Zagreb : Golden marketing.
- Grgec, Petar. 1940. *Na izvorima pjesništva*. Zagreb : Matica hrvatska.
- Grgec, Petar. 1944. *Razvoj hrvatskog narodnog pjesništva*. Zagreb : Hrvatska školska knjižnica.
- Hamm, Josip. 1953. Varijante u prijepisima hrvatskih glagoljaša. *Slovo* 2, 13–26.
- Hercigonja, Eduard. 1975. Srednjovjekovna književnost. U knj. *Povijest hrvatske književnosti*, knj. 2. Zagreb : Sveučilišna naklada Liber.
- Huizinga, Johan. 1991. *Jesen srednjeg vijeka*. Zagreb : Naprijed.
- Majorov, Genadij G. 1982. *Formiranje srednjovjekovne filozofije*. Preveo Petar Vujičić. Beograd : Grafos.
- Meyers enzyklopädisches Lexikon*, Band 20. Mannheim, Wein, Zürich : Bibliographisches Institut. 1981.
- Milčetić, Ivan. 1911. Hrvatska glagoljska bibliografija. *Starine JAZU* 33.
- Padovan, Ivo (gl.ur.). 1992. *Medicinski leksikon*. Glavni urednik Ivo Padovan. Zagreb : Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«.
- Pantelić, Marija. 1973. Hrvatskoglagojski amulet tipa Sisin i Mihael. *Slovo* 23, 161–203.
- Peti, Mirko. 1995. *Jezikom o jezik*. Zagreb : Antibarbarus.
- Porot, Antoine. 1990. Artoan Poro, *Enciklopedija psihijatrije*. Beograd : Nolit.
- Strohal, Rudolf. 1915. *Hrvatska glagolska knjiga*. Zagreb.
- Šrepel, Milivoj. 1899. *Klasična filoslogija*. Zagreb : Matica hrvatska.
- Štefanić, Vjekoslav. 1969, 1970. Vjekoslav Štefanić: *Glagoljski rukopisi I–II*. Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

The structure of two Glagolitic amulets

Summary

The author analyzes the expressive means used for exhortation purposes in two Croatian Glagolitic amulets, one dating from the end of the 14th or the beginning of the 15th century in the northern Čakavian area, and the other from the 19th century on one of the islands around Zadar. The stylistic analysis of texts with magical background supports some of the generally accepted views on the relationship between language and myth, and the place of magic in the mythical consciousness, revealing typical structural elements of magic and spell-casting discourse and pointing to production of various text types derived from this type of discourse.

Ključne riječi: hrvatski jezik, glagoljski tekstovi, amuleti

Key words: Croatian language, Glagolitic texts, amulets